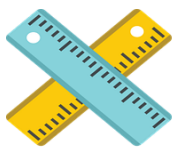

Slávka KRÁSNA

**DIDAKTICKÉ HRY
V ODBORNOM VZDELÁVANÍ
A PRÍPRAVE II.**

Vysoká škola DTI

2025

Názov: DIDAKTICKÉ HRY V ODBORNOM VZDELÁVANÍ A PRÍPRAVE II.

Autor:

doc. JUDr. PhDr. PaedDr. Slávka KRÁSNA, PhD., Ph.D.

Recenzenti:

prof. PhDr. PaedDr. Lenka Pasternáková, PhD., MBA

prof. Dr. habil. PaedDr. Ing. István Szököl, PhD.

Počet AH: 3,3

Počet strán: 71

Rok vydania: 2025

Vydanie: prvé

Vydavateľ: Dubnica nad Váhom, Vysoká škola DTI

ISBN: 978-80-8222-076-9

Vysokoškolské skriptá vznikli v rámci riešenia medzinárodného vedeckého projektu IGA 001DTI/2023-2026 *Aktuálne témy odborovej didaktiky v prostredí odborného vzdelávania a prípravy.*

Učebné texty/skriptá schválila Edičná komisia VŠ DTI v Dubnici nad Váhom dňa 07.06. 2025 v edícii: Pedagogický výstup publikačnej činnosti pod číslom P1_04/2025. Učebné texty/skriptá vychádzajú elektronicky (otvorený vzdelávací zdroj) s finančnou podporou Vysokej školy DTI.

Zdroj obrázku na titulnej strane: <https://pixabay.com/sk/vectors/laborat%C3%B3rium-experimentova%C5%A5-ch%C3%A9mia-7234827/>

Obsah

ÚVOD.....	6
1 ODBOROVÁ DIDAKTIKA AKO VÝCHODISKOVÁ VEDNÁ DISCIPLÍNA PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU	8
1.1 Odborová didaktika v kľúčových súvislostiach	8
1.2 Perspektívna systematizácia odborovej didaktiky	11
1.3 Atribúty odborovej didaktiky	14
1.4 Špecifiká odborovej didaktiky a perspektívy rozvoja odborových didaktík v podmienkach Slovenskej republiky	19
2 ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVA V PODMIENKACH SLOVENSKA – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ	23
2.1 Legislatívne východiská odborného vzdelávania a prípravy v podmienkach Slovenska	23
2.2 Odborného vzdelávania a príprava v podmienkach Slovenska.....	25
3 DIDAKTICKÉ HRY V ODBORNOM VZDELÁVANÍ A PRÍPRAVE – PRÍKLADY DOBREJ PRAXE II.	33
3.1 Klasifikácia didaktických hier.....	33
3.2 Odporúčaný metodický postup zadávania didaktickej hry na vyučovaní.....	35
3.3 Pozitíva využitia didaktických hier v odbornom vzdelávaní a príprave	37
3.4 Negatíva využitia didaktických hier v odbornom vzdelávaní a príprave.....	39
3.5 Didaktická hra v odbornom vzdelávaní a príprave – príklad dobrej praxe 1..	44
3.6 Didaktická hra v odbornom vzdelávaní a príprave – príklad dobrej praxe 2..	45
3.7 Didaktická hra v odbornom vzdelávaní a príprave – príklad dobrej praxe 3..	47
3.8 Didaktické hry v odbornom vzdelávaní a príprave – príklad dobrej praxe rozvoja kompetencií žiakov formou teambuilding-u	51
4 DIDAKTICKY ZAMERANÉ ZÁŽITKOVÉ AKTIVITY V ODBORNOM VZDELÁVANÍ A PRÍPRAVE – PRÍKLADY DOBREJ PRAXE.....	55
4.1 TABÚ.....	55
4.2 Zmrzlinové poháre – modelová situácia	58
4.3 Štvrťročné odmeny – prípadová štúdia	59
ZÁVER	61
Zoznam použitých prameňov	63

ÚVOD

Cieľovou skupinou predložených vysokoškolských skrípt sú – podobne ako prvej časti študenti učiteľstva. Vysokoškolské skriptá DIDAKTICKÉ HRY V ODBORNOM VZDELÁVANÍ A PRÍPRAVE II. prezentujú ucelený a systemizovaný súbor poznatkov s výkladom, čím významným spôsobom dopĺňajú existujúce vysokoškolské učebnice a ďalšie učebné texty prioritne k jednotlivým študijným predmetom bakalárskeho stupňa učiteľského štúdia i magisterského stupňa učiteľského štúdia. Potešujúce by bolo, ak by tieto skriptá boli študijným podkladom pre empiricko-aplikačne orientované graduačné práce či atestačné práce učiteľov z priamej edukačnej praxe či študujúcim v doplňujúcom pedagogickom štúdiu či už v základoch, alebo aj rozširujúcom module.

Vysokoškolské skriptá DIDAKTICKÉ HRY V ODBORNOM VZDELÁVANÍ A PRÍPRAVE II. výkladovým spôsobom podávajú elementárne teoretické východiská z oblasti pedagogiky ako konštituovanej vednej disciplíny v nadväznosti na prvú časť, pričom vychádzajú predovšetkým zo všeobecnej didaktiky a odborovej didaktiky a tieto predkladajú v súvislostiach. Vysokoškolské skriptá názorným spôsobom prezentujú odborovo-didaktický obsah a uvádzajú aj konkrétne poznatky uplatnenia didaktických hier najmä v odbornom vzdelávaní a príprave, čím predstavujú študijný podklad odporúčaný a doplňujúci študijný podklad k študijným predmetom v bakalárskom i magisterskom stupni vysokoškolskej prípravy budúcich učiteľov. Ako príklad uvádzame študijné predmety: Všeobecná didaktika, Didaktika odborného výcviku, Inovácie v didaktike, Didaktika odborných ekonomických predmetov, Modelovanie a riešenie výchovných situácií v odbornom vzdelávaní, Sociálna a pedagogická komunikácia, Súčasný trendy vo vzdelávaní, Sociálno-psychologický výcvik, Sociálna a pedagogická interakcia a kooperácia a ďalšie.

Predstavené vysokoškolské skriptá s odborovo-didaktickým charakterom sú zacielené na systematické a výkladové prezentovanie základných pojmov, teoretických princípov, východísk a súvislostí viacerých študijných predmetov vysokoškolského štúdia aj z dôvodu, že téma didaktických hier v odbornom vzdelávaní a príprave je považovaná odborníkmi z oblasti odborovo-didaktickej a psychologickkej za priezračnú tému a východiskovú tému širšieho kontextu, napr. psychologické hry, manažérske hry, simulačné hry a podobne.

Ambíciou autorky je, aby vytvorené vysokoškolské skriptá aj vo svojom pokračovaní boli východiskovou informačnou pomôckou pre vysokoškolských študentov a aby študujúcim poskytli nielen východiskovú teoretickú bázu, ale aby boli inšpirovaní konkrétnymi príkladmi, modelovými situáciami a ďalšími odborovo-didaktickými postupmi, reprezentovanými príkladmi z edukačnej praxe, príkladmi riešenia praktických úloh na základe overených metodických postupov.

1 ODBOROVÁ DIDAKTIKA AKO VÝCHODISKOVÁ VEDNÁ DISCIPLÍNA PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU

Kľúčové slová: didaktika, odborová didaktika, vzdelávanie, odborné vzdelávanie a príprava

V prvej kapitole vysokoškolských skrípt sa zameriavame na analýzu súčasných a aktualizovaných východísk odborovej didaktiky, a to v kontexte domácich aj medzinárodných publikovaných vedeckých a odborných zdrojov. Cieľom kapitoly je ich systematizovať, sumarizovať a kriticky reflektovať. Primárnu pozornosť budeme venovať teoretickým a terminologickým východiskám systematizácie odborovej didaktiky, pričom predkladáme vlastný návrh definovania základných atribútov jej aktualizovanej podoby v domácom odbornom diskurze: aktualiznosť, analytickosť, anticipačnosť, deskriptivita, evaluačnosť, inkluzívnosť, kontrolovateľnosť, modelatívnosť, operatívnosť, plánovitnosť, regulatívnosť, retrospektivita, stabilitnosť, stimulačnosť, syntetizujúcnosť, transformatívnosť (podobne aj Krásna, 2020). Obsah kapitoly ponímame ako nevyhnutnú súčasť rozpracovania aktualizovaných východísk odborovej didaktiky ako ťažiskovej vednej disciplíny s akcentom na ďalšie špecifické problémy odborovej didaktiky a anticipačne perspektívnych smerovaní jej ďalšieho vývoja s akcentom na nezastupiteľné miesto odborových didaktík v príprave (budúcich) učiteľov.

1.1 Odborová didaktika v kľúčových súvislostiach

Tóthová a kol. (2017) predstavujú aktuálne chápanie didaktiky ako pedagogickej disciplíny, skúmajúcej didaktiku ako proces vyučovania (bez ohľadu napr. na konkrétny vyučovací predmet) ako súlad činností učiteľa (najmä inštitucionálne vyučovanie žiakov) a činnosti žiakov (najmä ich inštitucionálne učenie (sa)). Viacerí autori v zhode vymedzujú (Stoffová, 2016; Tóthová a kol., 2017), že všeobecná didaktika je základom didaktického myslenia, pričom jeho analytické ponímanie je pretavené v odborových didaktikách: všeobecnú didaktiku považujeme teda za všeobecnú teóriu odborových didaktík, ktoré sú systémom odborových didaktík precizované (Kubiatko, 2017). Stále si myslíme (Krásna, 2020), že viac ako žiaduca je symetrickosť prieniku odboru a didaktiky, a v súlade s ďalšími autormi - Slavík a kol. (2014) - odborové didaktiky možno chápať ako vedy,

sprostredkujúce svoj odbor smerom k najrôznejším adresátom, pričom sa nesprostredkovávajú všetky odborové obsahy, ale vyberajú a spracovávajú sa „užitočné“ z hľadiska vyučovania a učenia (sa), vyberajú sa tie, ktoré prispievajú k rozvoju vedomostí, zručností, kompetencií, postojov a iných dispozícií žiakov/študentov na určitom stupni školy a type školy.

Portál VŠ (2025) definuje, že odborová didaktika je interdisciplinárna a integratívna pedagogická veda, ktorej rozvoj (aj prílivom mladých didaktických vedcov) je zvýznamnený v súčasných podmienkach evidentného svetového trendu "poznatkovo fundovanej spoločnosti" k uplatňovaniu systému celoživotného vzdelávania a princípu internacionalizácie (nielen) doktorandského vzdelávania. Prispieva k rozvoju poznania vo všeobecnej didaktike a príbuznej odborovej didaktike (napr. didaktike drámy < didaktike literatúry (literárneho umenia). < didaktike umenia), ako aj k zdokonaleniu kvality národnej školskej sústavy a k zvyšovaniu jej efektívnosti. Bez odborových didaktikov by nebolo možné vôbec organizovať pregraduálne štúdium odborov učiteľstva pre všetky edukačné stupne ISCED na požadovanej úrovni kvality (Portál VŠ, 2025).

V rámci aktuálneho vývoj vnímame smerovanie ku komplexnému poňatiu odborových didaktik, ktorý má prelomiť model chápania odborových didaktik ako disciplín, ktoré sú viazané prevažne na (školské/inštitucionálne) vzdelávanie. Predmetom takto ponímaných odborových a predmetových didaktik sú procesy (školského/inštitucionálneho) vyučovania a učenia (sa) s ohľadom na ich odborovú príslušnosť a špecifickosť – toto vychádza z ponímania „odboru“ ako určitej formy usporiadania ľudského poznania a poznávania (pozri napr. CVTI SR).

Ako ďalej uvádza Stoffová (2016), odborová didaktika je naviazaná k študijnému odboru a určuje, ktoré konkrétne predmety sa majú vyučovať v danom stupni školského systému, obsah učiva v jednotlivých predmetoch, kedy učiť, kto má učiť, koho má učiť, ako má učiť a zdôvodňuje aj príčiny, prečo takto učiť. Citovaná autorka ďalej špecifikuje predmet skúmania odborovej didaktiky v zmysle skúmania metód, foriem, postupov, didaktických prostriedkov a prostredia na základe poznania a poznávania procesu učenia (sa) s cieľom optimálneho využitia metód, foriem, postupov, didaktických prostriedkov a prostredia na zvýšenie efektívnosti a kvality vyučovania a učenia sa.

Ako uvádza Krásna (2020) špecializačné trendy odborovej didaktiky sa vzájomne odlišujú podľa predmetu výskumu a hlavných skúmaných otázok:

- Odborová didaktika ako štúdium ontogenézy odborového myslenia;
- Odborová didaktika ako štúdium edukačného procesu a ako teória vyučovania;
- Odborová didaktika ako epistemologická analýza odboru;
- Odborová didaktika ako štúdium vzťahov odborového vzdelávania k jeho spoločenskému okoliu.

V súlade s Kubiátkom (2017) konštatujeme, že každá odborová didaktika pracuje so svojou vlastnou metodikou, jednotlivé didaktiky existujú a vyvíjajú sa samostatne a na základe analýzy dostupných aktualizovaných východísk odborovej didaktiky u nás, v prípade, že je riešený problém, viažuci sa ku konkrétnej odborovej didaktike, tak je to zverejnené v médiách (časopisoch, zborníkoch, monografiách, metodikách, učebniciach), ktorú sú vydávané v danom odbore.

Podľa nášho názoru stále platí, že odborová didaktika má dominantné postavenie v určovaní edukačného obsahu pre jednotlivé odbory. Je zrejmé, že odborová didaktika má, z hľadiska vied, interdisciplinárny charakter a multidimenzionálny charakter a zasieťovanie medzi jednotlivými odbormi vedy a techniky je nevyhnutné a podľa nášho názoru výzvu pre odborovú didaktiku do ďalších rokov predstavuje najmä zaradenie nových študijných odborov a učebných odborov do sústavy odborov vzdelávania pre stredné školy, aktuálne je ich už približne 500.

Ako píše Krásna (2020), odborová didaktika sa zameriava na konkrétny špecifický obsah výučby a špecializovaný obsah výučby, najmä na vekové kategórie detí, žiakov¹ a študentov². Portál VŠ (2019) uvádza, že absolvent učiteľských študijných programov v spojitosti s odborovou didaktikou ovláda obsah disciplín svojej špecializácie, princípy štruktúry obsahu disciplín svojej špecializácie. Absolvent učiteľských študijných programov v spojitosti s odborovou didaktikou ovláda aj metodológiu produkcie obsahu odboru a širšie kultúrne súvislosti a sociálne súvislosti odboru, pričom s k predmetnému obsahu pristupuje ako k produktu ľudskej vedeckej činnosti. V citovanom kontexte dokáže absolvent učiteľských študijných programov v rámci príslušnej odborovej didaktiky projektovať

¹ Podľa aktuálne platného znenia Zákona č. 245/2008 Z. z. - Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

² Podľa aktuálne platného znenia Zákona č. 131/2002 Z. z. - Zákon o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

didaktické zámery a didaktické účely svojej špecializácie v súlade s požiadavkami štátnych vzdelávacích programov, školských vzdelávacích programov a rozvoja osobnosti žiakov. V citovanom texte sa uvádza, že okrem projektovania vyučovania, riadenia vyučovania, realizácie vyučovania a reflexie vyučovania v triede žiakov cieľovej vekovej skupiny (teda uplatnením učiteľských kompetencií) je ďalej absolvent učiteľských študijných programov v spojitosti s odborovou didaktikou schopný participovať na tvorbe vzdelávacích programov na školskej úrovni a súčasne je schopný participovať aj na vývoji metodických materiálov pre vyučovanie konkrétnej cieľovej vekovej skupiny na nižšom sekundárnom stupni a vyššom sekundárnom stupni v zmysle štátnych vzdelávacích programov. K nadobudnutým kompetenciám absolventa učiteľských študijných programov v spojitosti s odborovou didaktikou patrí získanie primeraných poznatkov z vedeckých metód výskumu a vývoja v didaktike svojich odborov a svojej špecializácie (Krásna, 2020).

Súčasť Odborovej didaktiky ako študijného programu 3. stupňa vysokoškolského vzdelávania je kompetencia absolventov v oblasti kreovania kurikula, ďalším záberom prípravy absolventov Odborovej didaktiky ako študijného programu 3. stupňa vysokoškolského vzdelávania sú nové trendy v edukácii, mnohé súvisiace prierezové témy a taktiež – v rámci nastupujúceho trendu inkluzívnej edukácie - aj individuálne prístupy k žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Podľa pôvodného vymedzenia sa Učiteľstvo odborných predmetov koncentrovalo na konkrétny špecializovaný obsah výučby a na konkrétnu vekovú kategóriu edukovaných so zameraním na učiteľa odborných predmetov a skupín predmetov v stredných odborných školách.

1.2 Perspektívna systematizácia odborovej didaktiky

Z hľadiska perspektívnej systematizácie odborovej didaktiky predkladáme tri možnosti. Prvou z možností systematizácie odborovej didaktiky môže byť systematizácia na základe existujúcich platných sústav odborov:

- *Sústavy odborov vedy a techniky* (prírodné vedy, technické vedy, lekárske vedy, pôdohospodárske vedy, spoločenské vedy a humanitné vedy, podrobnejšie aj <https://www.minedu.sk/sustava-a-ciselnik-odborov-vedy-a-techniky/>).

- *Sústavy odborov vzdelávania pre stredné školy* (podľa študijných odborov a učebných odborov, podrobnejšie napr. <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2018/251/20180913>).
- *Sústavy študijných odborov vysokoškolského vzdelávania Slovenskej republiky* (podrobnejšie aj <https://www.minedu.sk/sustava-studijnych-odborov-sr/> a Krásna, 2020).

Ďalšou možnosťou systematizácie odborovej didaktiky by mohla byť systematizácia na základe existujúcich didaktík a to didaktík vied, viažucich sa ku konkrétnej skupine vied, didaktika (študijných a/alebo učebných) odborov, ktoré sa viažu ku konkrétnemu študijnému odboru a/alebo učebnému odboru a napokon didaktika predmetov (predmetová didaktika) ku konkrétnemu vyučovaciemu predmetu podľa horizontálneho členenia na základe rovnocennosti vyučovacích predmetov v ročníku a vertikálneho členenia na základe vyučovacieho predmetu a stupňa náročnosti obsahu podľa ročníkov od základnej školy, cez strednú školu až po vysokú školu, podrobnejšie v nasledujúcej štruktúre:

- *Didaktika vied ku konkrétnej skupine vied*, napr. na základe existujúcej sústavy odborov vedy a techniky OECD, ktorá síce slúži najmä na štatistické a administratívne účely, avšak rešpektovaním sústavy odborov vedy a techniky a jej členia na nasledujúce skupiny odborov vedy a techniky: prírodné vedy, technické vedy, lekárske vedy, pôdohospodárske vedy, spoločenské vedy a humanitné vedy by mohlo prísť k systematizácii odborovej didaktiky na horizontálnej úrovni vo vzťahu k líniovaniu vedného odboru, a tým aj na úrovni vertikálnej vo vzťahu k adresátovi odborovej didaktiky.
- *Didaktika (študijných a/alebo učebných) odborov*, ktoré sa viažu ku konkrétnemu študijnému odboru a/alebo učebnému odboru na základe sústavy odborov vzdelávania pre stredné školy, ich nadväznosť, dĺžku vzdelávania v jednotlivých odboroch vzdelávania a najvyšší počet žiakov v skupine na jedného majstra odbornej výchovy, učiteľa odbornej praxe alebo hlavného inštruktora, pričom gymnázium, stredná odborná škola, stredná športová škola, škola umeleckého priemyslu a konzervatórium poskytujú výchovu a vzdelávanie v študijných odboroch a učebných odboroch, ktoré sú zaradené v sústave odborov vzdelávania.
- *Didaktika predmetov (predmetová didaktika) ku konkrétnemu vyučovaciemu predmetu* podľa horizontálneho (rovnocennosť vyučovacích predmetov v ročníku) a vertikálneho členenia (vyučovacie predmety a stupeň náročnosti ich obsahu podľa

ročníkov od základnej školy, cez strednú školu až po vysokú školu). Z tohto pohľadu by sa dalo uvažovať o predmetovej didaktike ako súčasť odborovej didaktiky aj pre materské školy a taktiež aj pre celoživotné vzdelávanie, napr. aj v rámci geragogiky/gerontopedagogiky.

Treťou možnosťou systematizácie odborovej didaktiky by mohla byť systematizácia na základe štyroch syntetizujúcich hľadísk:

- *Vertikálne hľadisko odborovej didaktiky* (z hľadiska stupňov škôl a vzdelávacieho sektora);
- *Horizontálne hľadisko odborovej didaktiky* (z hľadiska vyučovacích predmetov, teórie a praxe odborovej didaktiky);
- *Procesuálne hľadisko odborovej didaktiky* (na základe učebného obsahu, učiva a procesu (metódy, zásady, pomôcky...) a
- *Hľadisko subjektov odborovej didaktiky*. Subjekty odborovej didaktiky rozdeľujeme na personálne subjekty a schematické subjekty. Personálne subjekty ako edukátor (najčastejšie učiteľ) a edukovaný (deti, žiaci, študenti, cieľová skupina: psychológia, hodnoty, postoje, motivácia, typológia učenia sa). K schematickým („neživým“) subjektom zaraďujeme, napr. učebnice, učebné pomôcky, e-priestor atď., podrobnejšie Krásna (2020).

Samozrejme si nenárokujeme na úplnosť či nemennosť predložených štruktúr systematizácie odborovej didaktiky v našich podmienkach, je zrejme ich zosieťovanie, podľa nášho názoru by tieto mohli byť predmetom ďalšieho záujmu a témou odbornej diskusie.

Z textu vyššie vyplýva výzva pre odborovú didaktiku do ďalších rokov z hľadiska zaradenia nových študijných odborov a učebných odborov do sústavy odborov vzdelávania pre stredné školy (ako uvádza citovaný zdroj³ aktuálne je ich už približne 500). Je teda zrejme, že aktuálne východiská odborovej didaktiky sú na jednej strane jasne vymedzené, na druhej strane v systematizácii odborovej didaktiky nachádzame isté diskrepancie.

³Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2018-251>

1.3 Atribúty odborovej didaktiky

Predkladáme vymedzenie základných atribútov aktualizovanej podoby odborovej didaktiky v domácom i zahraničnom publikovanom portfóliu, ktoré by aktualizovaná podoba odborovej didaktiky mala spĺňať podľa Krásnej (2020): aktualizateľnosť, analytickosť, anticipačnosť, deskriptivita, evaluačnosť, inkluzívnosť, kontrolovateľnosť, modelatívnosť, operatívnosť, plánovitosť, regulatívnosť, retrospektivita, stabilita, stimulačnosť, syntetizujúcnosť a transformatívnosť a dopĺňame ich o ďalšie: interdisciplinárnosť, inovatívnosť, reflexívnosť, kontextualizovanosť, flexibilita a participatívnosť,

Aktualizateľnosť

Atribút aktualizateľnosti inovovanej podoby odborovej didaktiky možno definovať ako schopnosť odborovej didaktiky adaptovať sa na aktuálne spoločenské, technologické a vzdelávacie podmienky. Zahŕňa operatívnu a/alebo inovatívnu modifikáciu existujúcich didaktických prístupov s cieľom zvýšiť ich efektívnosť, integráciu nových údajov a poznatkov do odborovo-didaktickej bázy, ako aj revíziu konvenčných metodických a organizačných postupov. Súčasťou tohto atribútu je aj schopnosť pružného reagovania na meniace sa požiadavky odbornej praxe a efektívneho nahrádzania zastaraných či menej účinných didaktických komponentov súčasnými, kontextuálne vhodnými formami edukačného pôsobenia.

Analytickosť

Analytickosť predstavuje schopnosť odborovej didaktiky realizovať systematickú dekompozíciu jednotlivých komponentov edukačného procesu s cieľom identifikácie a definovania aktuálneho stavu, ako aj formulovania návrhov na jeho optimalizáciu. Tento atribút umožňuje precízne určenie štruktúry a funkčnosti jednotlivých zložiek odborovo-didaktického systému, vrátane schopnosti reflektovať na nepredvídané okolnosti (napr. pandemické situácie) a pružne upravovať koncepcie vzdelávania (napr. duálne vzdelávanie počas koronakrízy) prostredníctvom operatívnych zmien.

Anticipačnosť

Anticipačnosť aktualizovanej podoby odborovej didaktiky spočíva v schopnosti predvídať a prognózovať budúce vývinové tendencie v oblasti odbornej edukácie v kontexte očakávaných spoločenských, technologických a systémových zmien. Zahŕňa identifikáciu potenciálnych výziev a trendov, ktoré ešte neboli explicitne potvrdené v praxi či

legislatívnom rámci, no vyžadujú si teoretickú i praktickú pripravenosť (napr. narastajúci podiel distančného a elektronického vzdelávania v rôznych stupňoch školskej sústavy).

Deskriptívnosť

Atribút deskriptívnosti sa vzťahuje na objektívne, racionálne a hodnotovo nezávislé opisovanie aktuálneho stavu odborovej didaktiky. Jeho podstatou je dokumentovanie faktického stavu bez normatívneho úsudku, čím vytvára východisko pre plánovanie, návrh zmien a tvorbu koncepčných riešení. Deskriptívnosť teda slúži ako metodologický predpoklad pre ďalšie analytické, evaluačné a transformačné procesy v rámci odbornej didaktiky.

Evaluačnosť

Evaluačnosť inovovanej odborovej didaktiky je založená na systematickom odbornom posudzovaní miery naplnenia vopred stanovených kvalitatívnych a kvantitatívnych kritérií. Plní kľúčovú funkciu pri hodnotení efektívnosti jednotlivých komponentov odbornej edukácie, ich relevantnosti a súladu s cieľmi vzdelávania. Zároveň poskytuje spätnú väzbu pre optimalizáciu didaktických procesov, stratégií a štruktúr v kontexte aktuálnych požiadaviek a výziev.

Inkluzívnosť

Atribút inkluzívnosti aktualizovanej podoby odborovej didaktiky reflektuje princíp rovnosti prístupu ku kvalitnému vzdelávaniu pre všetkých jednotlivcov bez ohľadu na ich individuálne potreby, schopnosti alebo sociokultúrne pozadie. Inkluzívne vzdelávanie je považované za najefektívnejší nástroj na zabezpečenie spravodlivej príležitosti na učenie a rozvoj pre všetkých žiakov v rámci hlavného prúdu vzdelávania. Zároveň vytvára podmienky pre integráciu tradične marginalizovaných skupín, ako sú žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, nadaní žiaci, osoby používajúce menšinové jazyky, migranti a cudzinci. Z uvedeného vyplýva potreba úzkej spolupráce odborovej didaktiky so špeciálnou pedagogikou a inými príbuznými disciplínami s cieľom vytvárať efektívne a zmysluplné prieniky medzi ich koncepciami, metódami a cieľmi.

Kontrolovateľnosť

Kontrolovateľnosť predstavuje schopnosť odborovej didaktiky zabezpečiť súlad medzi skutočným a požadovaným stavom prostredníctvom systematického monitorovania a spätnej väzby. Tento atribút zdôrazňuje význam pravidelného overovania, vyhodnocovania a transparentnosti didaktických procesov, pričom je v súlade s medzinárodnými štandardmi

kvality vo vzdelávaní. Kontrolovateľnosť je zároveň predpokladom pre zvyšovanie efektívnosti a spoľahlivosti systému odborovej didaktiky ako vedeckej disciplíny a zároveň aplikačnej praxe.

Modelatívnosť

Modelatívnosť aktualizovanej podoby odborovej didaktiky spočíva v tvorbe, aplikácii a revízii didaktických modelov, ktoré slúžia na systematizáciu a optimalizáciu edukačných procesov. Odborová didaktika je chápaná ako systém pozostávajúci z rôznych modelov, ktoré umožňujú viacdimenzionálne uchopenie jej obsahu, funkcií a vývinových trendov. Modelatívnosť zahŕňa procesy identifikácie, projektovania, evaluácie a následného premodelovania edukačných štruktúr a činností na základe spätnej väzby. Funkčné modely slúžia ako nástroje pozorovania, analýzy, tvorby, inovácie a efektívneho zhodnocovania potenciálu didaktických komponentov.

Operatívnosť

Operatívnosť vyjadruje schopnosť odborovej didaktiky flexibilne a pohotovo reagovať na aktuálne spoločenské, systémové či pedagogické výzvy prostredníctvom rýchleho implementovania konkrétnych zmien. Zahŕňa dynamické a účinné zavádzanie nových prístupov do vyučovania v reakcii na nepredvídané situácie, ako bola napríklad pandémie COVID-19, ktorá si vyžiadala promptné úpravy didaktických postupov a zabezpečenie kontinuity odborného vzdelávania a prípravy aj v krízových podmienkach.

Plánovitosť

Plánovitosť ako atribút aktualizovanej podoby odborovej didaktiky poukazuje na potrebu systematického, cieľavedomého a premysleného riadenia edukačných procesov. Predstavuje rámec, ktorý umožňuje vymedzenie konkrétnych cieľov a ich realizáciu prostredníctvom logicky usporiadaného programu činností. Plánovitosť je úzko prepojená s analytickými, evaluačnými a anticipačnými funkciami odborovej didaktiky, ktoré zabezpečujú koordinovaný rozvoj v súlade s požiadavkami vzdelávacej praxe a výskumu.

Regulatívnosť

Regulatívnosť vyjadruje schopnosť odborovej didaktiky systematicky usmerňovať a stabilizovať edukačné procesy prostredníctvom zavádzania funkčných a trvalo udržateľných organizačných a metodických štruktúr. Jej podstata spočíva v dlhodobom a zámernom

ovplyvňovaní vývoja odborovej didaktiky v smere zvyšovania jej účinnosti, konzistentnosti a zodpovednosti voči stanoveným cieľom vzdelávania.

Retrospektivita

Retrospektivita predstavuje schopnosť odborovej didaktiky analyzovať a reflektovať svoj historický vývoj a predchádzajúce koncepty s cieľom získania poznatkov využiteľných pri jej ďalšom smerovaní. Retrospektívna analýza umožňuje identifikovať účinné a neúčinné prístupy z minulosti, ktoré môžu byť inšpiráciou pre tvorbu efektívnejších didaktických riešení v súčasnosti a budúcnosti.

Stabilita

Stabilita predstavuje mieru vnútornej konzistencie, ustálenosti a normatívnej opory aktualizovanej odborovej didaktiky. Stabilita je nevyhnutným predpokladom pre dlhodobé plánovanie, systémové riadenie a zachovanie kvality didaktických procesov. Prispieva k transparentnosti, predvídateľnosti a zabezpečuje rámec pre kontrolovateľnosť a evaluáciu jednotlivých zložiek didaktického systému.

Stimulačnosť

Stimulačnosť vyjadruje schopnosť odborovej didaktiky iniciovať, podporovať a zvyšovať motiváciu účastníkov edukačného procesu prostredníctvom cielene aplikovaných podnetov a intervencií. Cieľom stimulačnosti je zvýšenie výkonu, zlepšenie kvality vzdelávania a posilnenie medzinárodnej konkurencieschopnosti vzdelávacích systémov prostredníctvom podnecujúcich stratégií orientovaných na rast a rozvoj.

Syntetizujúcnosť

Syntetizujúcnosť predstavuje schopnosť odborovej didaktiky integrovať poznatky z rôznych vedných disciplín, ako aj edukačných subsystémov, do súhrnných koncepcií a postupov. Ide o snahu o vytváranie celistvých pohľadov a systémových riešení, ktoré rešpektujú interdisciplinárne väzby a kontexty, vrátane medzinárodného výskumného a aplikačného prostredia. Syntéza sa tak stáva východiskom pre efektívne navrhovanie a realizáciu inovatívnych didaktických zásahov.

Transformatívnosť

Transformatívnosť aktualizovanej podoby odborovej didaktiky poukazuje na jej schopnosť prechádzať štrukturálnymi zmenami bez straty svojej odbornej identity a základných funkčných princípov. Zahŕňa postupné preformovávanie či reorganizáciu jednotlivých

prvkov systému s cieľom reagovať na dynamiku spoločenských, technologických a pedagogických zmien. Tento atribút zároveň vyjadruje otvorenosť odborovej didaktiky voči novým výzvam, pričom si zachováva kontinuitu so svojimi vedeckými základmi (podrobnejšie aj Krásna, 2020).

Interdisciplinárnosť

Rozšírená interdisciplinárnosť aktualizovanej podoby odborovej didaktiky by mala aj naďalej zohľadňovať a podporovať prepájanie poznatkov a metód z viacerých vedných a vzdelávacích disciplín, čím reflektuje potrebu komplexného chápania reality a pripravuje žiakov na riešenie problémov v kontexte prepojeného sveta.

Inovatívnosť

Pokračujúca inovatívnosť aktualizovanej podoby odborovej didaktiky by mala – podľa nás - aj naďalej reflektovať a podporovať zavádzanie nových didaktických prístupov, technológií a metodík s cieľom zvýšiť efektivitu vyučovania a motiváciu učiacich sa. Inovatívnosť zároveň podporuje prispôsobenie sa meniacim sa spoločenským a technologickým požiadavkám.

Reflexívnosť

Dôležitým atribútom aktualizovanej podoby odborovej didaktiky je, myslíme si, schopnosť systematicky reflektovať vlastné postupy, prístupy a výsledky vzdelávania, a to ako zo strany učiteľa, tak aj v rámci širšej didaktickej komunity. Reflexívnosť podporuje kontinuálne zlepšovanie kvality vyučovania.

Kontextualizovanosť

Kontextualizovanosť aktualizovanej podoby odborovej didaktiky by mala, podľa nás, zohľadňovať konkrétne spoločenské, kultúrne, regionálne a školské prostredie, v ktorom prebieha vzdelávanie. Kontextualizovanosť zabezpečuje, že učivo je relevantné a prepojené s reálnym životom žiakov a ich skúsenosťami.

Flexibilita

Flexibilita aktualizovanej podoby odborovej didaktiky je perspektívne dôležitá vo vzťahu k dynamike spoločenského a technologického vývoja - odborová didaktika by mala umožňovať pružnú reakciu na meniace sa podmienky a potreby vzdelávania. Flexibilita sa prejavuje v otvorenosti k novým prístupom, individualizácii učenia a adaptabilite metodiky.

Participatívnosť

Participatívnosť aktualizovanej podoby odborovej didaktiky by mala – myslíme si - podporovať aktívne zapojenie všetkých aktérov vzdelávacieho procesu – nielen učiteľov a žiakov, ale aj rodičov, odborníkov z praxe či komunitu. Participatívnosť posilňuje spoluzodpovednosť, angažovanosť a motiváciu k učeniu (sa) zúčastnených.

Atribúty aktualizovanej podoby odborovej didaktiky predstavujú súbor systémovo prepojených kvalitatívnych charakteristík, ktoré vyjadrujú jej schopnosť reagovať na výzvy súčasného a budúceho vzdelávacieho prostredia. Ide o multidimenzionálne ukazovatele, ktoré rámujú vedecký, pedagogický i spoločenský význam tejto disciplíny v kontexte permanentnej transformácie odborného vzdelávania a prípravy. Ich uplatnenie umožňuje flexibilné prispôsobovanie obsahu, foriem a metód vyučovania, podporuje integráciu inkluzívnych, reflexívnych a inovatívnych prístupov a zároveň garantuje kvalitatívne riadenie prostredníctvom analytických, evaluačných a regulačných mechanizmov.

1.4 Špecifiká odborovej didaktiky a perspektívy rozvoja odborových didaktík v podmienkach Slovenskej republiky

Z hľadiska vyššie uvedenej sumarizácie sme vymedzili špecifiká odborovej didaktiky.

Prvým špecifikom odborovej didaktiky je prirýchly vývoj vo vede a technike, z čoho vyplýva úloha pre odborovú didaktiku neustále aktualizovať obsah. V rámci rýchleho vývoja vo vede a technike je špecifikom digitálny humanizmus v protiklade s aktuálnymi digitálnymi technológiami (napríklad umelá inteligencia), pričom je problematické odhadnúť, aké kompetencie budú potrebné napr. v roku 2035. Ako mimoriadne dôležitá sa aktuálne javí flexibilita edukačného systému a výrobných podnikov pre adekvátnu reakciu v okamihu, až bude jasné, aké znalosti a kompetencie budú naozaj potrebné, konštatujú (podrobnejšie napr. Barnová a Krásna (2018 b,c,d). Efektívne využívanie digitálnych technológií v súlade s definíciou digitálneho humanizmu má potenciál zjednodušiť aj procesy v rámci vzdelávania. Jeho hlavnou výhodou je, že poskytuje príležitosť (často bezplatne) získavať rôzne informácie zo širokého spektra nezávislých zdrojov, a to rýchlo a efektívne, čím sa znižuje informačná závislosť učiacich sa na učiteľovi. Digitálny priestor aj učiteľom umožňuje jednoducho celosvetovo komunikovať, zdieľať svoje skúsenosti s

kolegami a ľahko vytvárať obsah vzdelávania. Súčasné trendy naznačujú, že budúcnosť a aj vzdelávanie v budúcnosti budú digitálne. Bolo by nezodpovedné používať digitálne technológie bez jasne stanovených pravidiel. Preto je potrebné už teraz vymedziť princípy digitálnej humanistickej pedagogiky, predstavujúcej prienik medzi digitálnym humanizmom a digitálnou pedagogikou.

Nasledujúcim špecifikom odborovej didaktiky sú nejednoznačne a nie celkom jasne definované terminologické východiská a to, čo je hlavným, čo hraničným a čo aplikovaným záujmom odborovej didaktiky.

Ďalším špecifikom je kontroverzný poznatkový základ nielen v zmysle „ponuky na trhu s informáciami“, neoverené fakty, zdroje, súčasne aj krátke trvanie spoľahlivosti obsahu, krátky čas na overenie spoľahlivosti nového obsahu a podobne, ale aj v zmysle rýchle napredovania vedeckých objavov a zistení a ich validizácia, ktorá, podľa nás, značne narúša koncept spoľahlivosti, ustálenosti a platnosti vyučovaného obsahu v blízkej budúcnosti (ako príklad uvádzame polemiku a zmeny v učive o planétach slnečnej sústavy). Špecifikom odborovej didaktiky by sme pomenovali problematický obsah, ktorý súvisí aj s kontroverzným poznatkovým základom, vo vzťahu k obsahu prípravy budúcich učiteľov.

Ďalším špecifikom odborovej didaktiky, ktoré sme si všimli, je ťažko uchopiteľná a ťažko definovateľná univerzalita v zmysle všestranného a všeobecného použitia, globálnej podobe odborovej didaktiky bránia existujúce špecifiká. Jedným z dôvodov môže byť aj multidisciplinarita v zmysle nevyhnutnej a prepojenej spolupráce viacerých vedných odborov, k existencii, fungovaniu a ďalšiemu napredovaniu jedného odboru/vyučovacieho predmetu je nevyhnutná spolupráce viacerých vedných odborov, takže odborová didaktika už nedokáže fungovať ako nezávislá veda, zrejme je výrazné sieťovanie medzi vedami/vednými a študijnými odbormi/vyučovacími predmetmi.

Ako ďalšie špecifikum odborovej didaktiky môžeme pomenovať problematiku metodológie, ktorá vyplýva z neglobálnej podoby odborovej didaktiky.

Ďalším špecifikom, ktoré významne ovplyvňuje odborovú didaktiku je požadovaná nastupujúca inkluzívna edukácia a nepripravenosť odborovej didaktiky vo vzťahu k sociálnej inklúzii aj na edukačnú inklúziu (podstatou inkluzívneho vzdelávania je prispôsobenie edukačných (výchovno-vzdelávacích) podmienok potrebám všetkých žiakov. Právo na inkluzívne vzdelávanie bolo po prvý krát deklarované na svetovej konferencii „Vzdelávanie žiakov so špeciálnymi potrebami“, usporiadanými UNESCO a španielskou

vládou v júni 1994. Edukačná inklúzia je o vytvorení takých podmienok v škole, aby sa každé dieťa bez výnimky cítilo v škole dobre, aby do nej chcelo chodiť, aby ju považovalo za svoju).

Z hľadiska perspektív rozvoja odborových didaktík v podmienkach Slovenskej republiky konštatujeme, že rozvoj odborových didaktík na Slovensku predstavuje nevyhnutný predpoklad pre zabezpečenie kvality odborného vzdelávania a prípravy, reflektujúci súčasné spoločenské, ekonomické a technologické zmeny. Perspektívy ich ďalšieho rozvoja je možné formulovať v niekoľkých kľúčových oblastiach.

Po prvé, zdôrazňuje sa potreba prehĺbenia interdisciplinárnej spolupráce medzi odborovými didaktikami a príbuznými vedeckými disciplínami, ako je pedagogika, psychológia, špeciálna pedagogika, ako aj s odbornými a priemyselnými sektormi. Tento prístup umožní integráciu najmodernejších poznatkov a praktík do vzdelávacích procesov a prispeje k zvýšeniu relevancie a aplikovateľnosti odborného vzdelávania.

Po druhé, rozvoj odborových didaktík musí byť úzko spätý s digitalizáciou a využívaním moderných informačno-komunikačných technológií, ktoré poskytujú nové možnosti pre individualizáciu, inklúziu a zvýšenie interaktivity výučby. Zároveň je nevyhnutné podporovať tvorbu digitálnych vzdelávacích materiálov a rozvoj digitálnej gramotnosti učiteľov a študentov.

Po tretie, je potrebné posilňovať výskumnú činnosť v oblasti odbornej didaktiky so zameraním na empirické overovanie inovatívnych didaktických prístupov a ich efektívnosť v kontexte slovenského vzdelávacieho systému. Výsledky takéhoto výskumu môžu slúžiť ako podklad pre systematické aktualizácie učebných osnov a metodických materiálov.

Ďalej je dôležité klásť dôraz na rozvoj inkluzívneho vzdelávania, ktoré zabezpečí rovnaké príležitosti pre všetkých žiakov, vrátane zraniteľných skupín, a podporí tým sociálnu spravodlivosť a diverzitu v odbornom vzdelávaní.

Nakoniec, perspektíva rozvoja odborových didaktík spočíva aj v posilňovaní spolupráce s medzinárodnými partnermi, výmene skúseností a implementácii osvedčených zahraničných modelov do domáceho vzdelávacieho prostredia. Táto globalizácia odbornej didaktiky prispeje k zvýšeniu konkurencieschopnosti slovenských absolventov na európskom a globálnom trhu práce (Krásna, 2020).

Implementácia uvedených perspektív si vyžaduje systematickú podporu zo strany štátnych inštitúcií, vzdelávacích organizácií a odborných spoločností, ako aj kontinuálnu profesionálnu prípravu a rozvoj pedagogických pracovníkov v oblasti odborovej didaktiky.

Otázky/úlohy/zadania ku kapitole:

- Vlastnými slovami vysvetlite predmet záujmu odborovej didaktiky ako vednej disciplíny.
- K systematizácii odborovej didaktiky zaujmite hodnotiace stanovisko.
- Pomenujte prienik vertikálneho a horizontálneho hľadiska odborovej didaktiky.
- Z pomenovaných základných atribútov aktualizovanej podoby odborovej didaktiky si vyberte jeden a podrobne vlastnými slovami charakterizujte jeho podstatu.
- Pomenujte nový vlastný atribút aktualizovanej podoby odborovej didaktiky a vlastnými slovami charakterizujte jeho podstatu.
- Pokúste sa anticipovať perspektívy rozvoja odborových didaktík v podmienkach Slovenskej republiky.

2 ODBORNÉ VZDELÁVANE A PRÍPRAVA V PODMIENKACH SLOVENSKA – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Kľúčové slová: vzdelávanie, odborné vzdelávanie a príprava

Z hľadiska odborného vzdelávania a prípravy v podmienkach Slovenskej republiky sú – pre potreby našich vysokoškolských skrípt - kľúčové dve oblasti: prvou sú legislatívne východiská témy a druhou sú schéma a obsah odborného vzdelávania a prípravy.

2.1 Legislatívne východiská odborného vzdelávania a prípravy v podmienkach Slovenska

Legislatívne východiská odborného vzdelávania a prípravy v podmienkach Slovenska sú vo viacerých zákonoch, vyhláškach a nariadení vlády Slovenskej republiky – okrem kľúčového zákona č. 61/2015 Z. z. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave – uvádzame vybrané z nich:

- Vyhláška č. 492/2011 Z. z. - Vyhláška o odbornom vzdelávaní v oblasti prípravkov na ochranu rastlín
- Zákon č. 245/2008 Z. z. - Školský zákon
- Zákon č. 422/2015 Z. z. - Zákon o uznávaní dokladov o vzdelaní a o uznávaní odborných kvalifikácií
- Zákon č. 5/2004 Z. z. - Zákon o službách zamestnanosti
- Zákon č. 596/2003 Z. z. - Zákon o štátnej správe v školstve a školskej samospráve
- Zákon č. 292/2024 Z. z. - Zákon o vzdelávaní dospelých
- Zákon č. 224/2022 Z. z. - Vyhláška o strednej škole
- Zákon č. 103/2015 Z. z. - Úplné znenie zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia
- Zákon č. 124/2006 Z. z. - Zákon o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci
- Zákon č. 138/2019 Z. z. - Zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch
- Zákon č. 440/2015 Z. z. - Zákon o športe

- Vyhláška č. 110/2016 Z. z. - Vyhláška o odbornej príprave na nadobudnutie odbornej spôsobilosti v športe
- Nariadenie č. 630/2008 Z. z. - Nariadenia vlády, ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia
- Zákon č. 462/2007 Z. z. - Zákon o organizácii pracovného času v doprave
- Zákon č. 553/2003 Z. z. - Zákon o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme
- Vyhláška č. 691/2002 Z. z. - Vyhláška o požiadavkách na kvalifikáciu zamestnancov potravinového dozoru
- Zákon č. 315/2001 Z. z. - Zákon o Hasičskom a záchrannom zbore
- Vyhláška č. 217/2025 Z. z. - Vyhláška o sústave odborov vzdelávania pre stredné školy a vecnej pôsobnosti k odborom vzdelávania
- Vyhláška č. 202/2022 Z. z. - Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ktorou sa ustanovujú kritériá na určovanie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl
- Novela vyhlášky č. 435/2020 Z. z. - Novela vyhlášky o štruktúre a obsahu správ o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach škôl a školských zariadení

Odborné vzdelávanie a príprava sa v podmienkach Slovenska riadi najmä Zákonom č. 61/2015 Z. z. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave. Citovaný zákon upravuje všetky kľúčové oblasti realizácie odborného vzdelávania a prípravy:

- a) odborné vzdelávanie a prípravu žiaka strednej odbornej školy,
- b) typy stredných odborných škôl,
- c) praktické vyučovanie,
- d) systém duálneho vzdelávania,
- e) overenie spôsobilosti zamestnávateľa poskytovať praktické vyučovanie v systéme duálneho vzdelávania,
- f) úpravu vzájomných práv a povinností žiaka, strednej odbornej školy a zamestnávateľa pri praktickom vyučovaní,
- g) hmotné zabezpečenie žiaka a finančné zabezpečenie žiaka,
- h) koordináciu odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce.

Zákon č. 61/2015 Z. z. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave odborným vzdelávaním a prípravou rozumie výchovno-vzdelávací proces, v ktorom sa získavajú vedomosti, zručnosti a schopnosti potrebné na výkon povolania, skupiny povolani alebo na výkon odborných činností; člení sa na teoretické vyučovanie a praktické vyučovanie. Rozoznáva tiež tieto typy stredných odborných škôl (vychádzame z právneho stavu k 30.9.2025)

- a) stredná odborná škola s prívlastkom⁴,
- b) stredná priemyselná škola s prívlastkom,
- c) stredná zdravotnícka škola,
- d) obchodná akadémia,
- e) hotelová akadémia,
- f) policajná stredná odborná škola,
- g) stredná škola požiarnej ochrany.

Podľa Vyhlášky č. 217/2025 Z. z. - Vyhláška o sústave odborov vzdelávania pre stredné školy a vecnej pôsobnosti v odbore vzdelávaní absolvovaním študijného odboru žiak získa úplné stredné všeobecné vzdelanie a alebo úplné stredné odborné vzdelanie kvalifikáciu podľa Európskeho kvalifikačného rámca a Slovenského kvalifikačného rámca na úrovni 4. Učebné odbory - štúdium trvá tri roky a absolvent získa výučný list v odbore po úspešnom absolvovaní záverečných skúšok, teda žiak získa nižšie stredné odborné vzdelanie a kvalifikáciu podľa Európskeho kvalifikačného rámca a Slovenského kvalifikačného rámca na úrovni 2.

2.2 Odborného vzdelávanie a príprava v podmienkach Slovenska

Slovenský systém vzdelávania a odbornej prípravy je stále založený na modeli zo 70. rokov 20. storočia, ktorého cieľom bolo poskytnúť všetkým žiakom aspoň vyššie stredoškolské vzdelanie, najmä prostredníctvom odborného vzdelávania v školách. Okrem učenia sa na pracovisku, ktoré je podložené zmluvami medzi školou a podnikom, bol v roku

⁴ Prívlastok sa určuje podľa charakteristiky skupiny odborov vzdelávania, študijného odboru alebo učebného odboru, v ktorých stredná odborná škola s prívlastkom alebo stredná priemyselná škola s prívlastkom poskytuje odborné vzdelávanie a prípravu. Prívlastok musí byť vyjadrený stručne.

2015 zavedený systém duálneho odborného vzdelávania a prípravy, ktoré poskytuje učenie sa na pracovisku v podnikoch na základe zmlúv s jednotlivými žiakmi.

Podľa zdroja CEDEFOP (2022) aj napriek rastúcemu záujmu o všeobecné vzdelávanie zostáva stredné odborné vzdelávanie a príprava (OVP) silným pilierom vzdelávacieho systému. V roku 2020 absolvovalo OVP 68 % žiakov stredných škôl; 76 % z nich študovalo programy umožňujúce pokračovanie vo vyššom vzdelávaní. V školskom roku 2025/26 mohli stredné školy ponúkať schválených programov OVP v stredných školách prekročiť hranicu 500; časť z nich patrilo do pôsobnosti ministerstiev zdravotníctva a vnútra. Ministerstvo školstva nesie celkovú zodpovednosť za počiatočné OVP. Stredné odborné školy zvyčajne prevádzkujú samosprávne kraje a všetky školy vrátane súkromných a cirkevných sú financované rovnakým dielom zo štátneho rozpočtu. „Systém duálneho OVP“ sa ponúka od roku 2015. Od akademického roku 2018/19 je školské a duálne OVP založené na rovnakých národných učebných osnovách, čo otvára dvere pre to, aby boli všetky stredoškolské programy ponúkané ako školské OVP alebo v systéme duálneho OVP.

Školy môžu ponúkať nasledujúce programy počiatočného odborného vzdelávania a prípravy na úrovni stredoškolského vzdelávania (pozri aj obr. 1.):

- 4-ročné školské (príležitostne 5-ročné) programy (ISCED 354). Tieto sú zamerané prevažne na teóriu a vedú k získaniu maturitného vysvedčenia potvrdzujúceho dosiahnuté vzdelanie a kvalifikácie v odbornom vzdelávaní a príprave;
- 4-ročné (príležitostne 5-ročné) programy (ISCED 354) s rozšírenou praktickou prípravou. Vedú k získaniu kvalifikácie v odbornom vzdelávaní a príprave, ktorá je potvrdená maturitným vysvedčením, a k učňovskému listu, ak zahŕňajú aspoň 1 400 hodín praxe;
- 3-ročné (príležitostne 4-ročné) programy (ISCED 353). Tieto vedú k získaniu kvalifikácie v odbornom vzdelávaní a príprave (na celoštátnej úrovni označovanej ako učňovský list);
- 2- alebo 3-ročné programy (ISCED 253) pre žiakov so slabými výsledkami bez ukončeného nižšieho stredoškolského vzdelania. V jednotlivých prípadoch sa udeľuje osvedčenie o učňovskej príprave. Títo študenti sa môžu tiež zapísať do jednoročného premost'ovacieho programu (ISCED 244), ktorý im umožňuje prístup k vyššiemu stredoškolskému vzdelaniu (CEDEFOP, 2022).

Špecifické programy v konzervatóriách, špecifické programy umeleckej výchovy a program športového manažmentu nie sú upravené zákonom o odbornom vzdelávaní a príprave, napriek tomu, že ponúkajú kvalifikáciu odborného vzdelávania a prípravy. Špeciálne školy tiež ponúkajú programy odborného vzdelávania a prípravy prispôbené žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Postsekundárne neterciárne programy odborného vzdelávania a prípravy zahŕňajú:

- 2-ročné nadväzujúce študijné programy (ISCED 454) pre absolventov odborného vzdelávania a prípravy (ISCED 353), ktoré vedú k maturitnému vysvedčeniu;
- 2-ročné kvalifikačné programy (ISCED 454), ktoré vedú k druhej kvalifikácii odborného vzdelávania a prípravy osvedčenej maturitou a v niektorých prípadoch aj k učňovskému listu;
- opakovacie programy (ISCED 454) s minimálnou dĺžkou trvania 6 mesiacov končiace postmaturitnou skúškou;
- dvojročné špecializačné programy a trojročné vyššie odborné programy (ISCED 554) vedúce k neuniverzitnému diplomu a titulu DiS; niektoré z nich sú ponúkané v systéme duálneho odborného vzdelávania a prípravy (CEDEFOP, 2022).

Odborné vzdelávanie na nižšej, vyššej a postsekundárnej úrovni poskytujú stredné odborné školy (SOŠ). Odborné školy, podobne ako všeobecno-vzdelávacie školy, sú prísne regulované legislatívou a podrobnými učebnými osnovami, hoci sú právnickými osobami a sú tiež povinné prispôbiť svoje učebné osnovy v rámci limitov stanovených národnými učebnými osnovami. Väčšina odborných škôl je verejných.

Odborné vzdelávanie a príprava sa v súčasnosti ponúkajú ako:

- programy v školách s praktickým výcvikom (najmä) v školských dielňach;
- v systéme duálneho odborného vzdelávania a prípravy, kde žiaci (alebo ich zákonní zástupcovia) majú zmluvy s podnikmi na poskytovanie odbornej prípravy v podniku, zatiaľ čo spoločnosti a školy majú dohody o poskytovaní duálneho odborného vzdelávania a prípravy, ktoré podrobne špecifikujú povinnosti oboch partnerov;
- zmiešaná schéma so vzdelávaním v škole spolu so školením poskytovaným spoločnosťou v rámci zmluvy medzi školou a spoločnosťou, ktorá špecifikuje počet účastníkov a podiel školenia vykonávaného spoločnosťou.

Väčšina programov odborného vzdelávania a prípravy sa poskytuje na vyššej strednej úrovni. Väčšina absolventov stredných odborných škôl získa maturitné vysvedčenie, ktoré im umožňuje prístup k vyššiemu vzdelávaniu. Existujú programy s rozšírenou praxou, ktoré ponúkajú maturitné vysvedčenie a osvedčenie o učňovskej príprave.

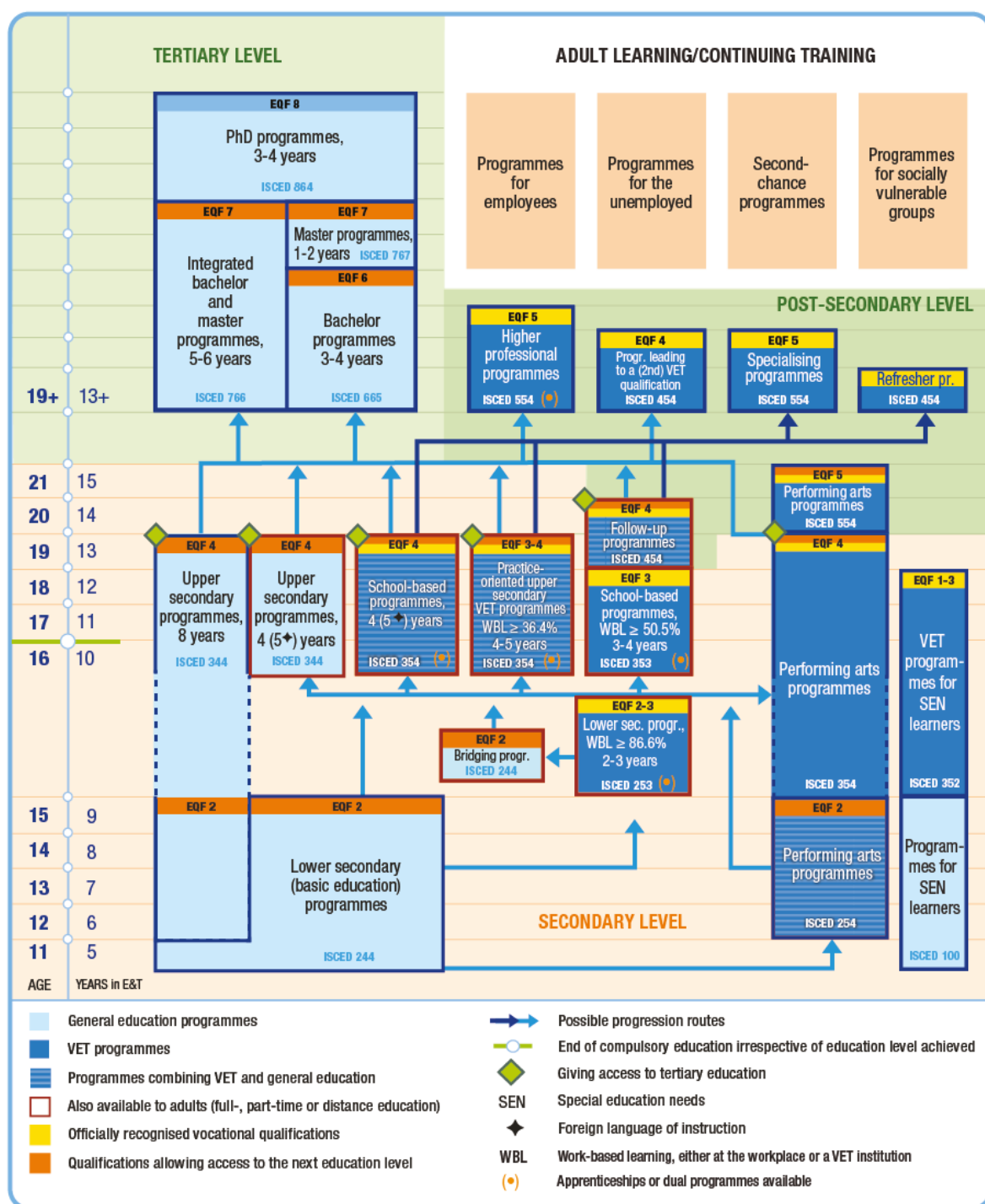
- 3-ročné programy odborného vzdelávania a prípravy, bez ohľadu na to, či sú školské alebo ponúkané v spolupráci so spoločnosťami, ponúkajú kvalifikáciu v odbornom vzdelávaní a príprave (na celoštátnej úrovni označovanú ako učňovský list). Absolventi týchto programov sa môžu zapojiť do 2-ročného programu a získať maturitné vysvedčenie.
- 4-ročné (príležitostne 5-ročné) a 3-ročné (príležitostne 4-ročné) programy vyššieho stredného vzdelávania (ISCED 354 a 353) sa môžu ponúkať ako školské alebo „duálne odborné vzdelávanie a príprava“. Od školského roka 2018/19 začali školské OVP a OVP v systéme duálneho vzdelávania ponúkať založené na rovnakých národných učebných osnovách.

Vysokoškolské vzdelávanie v súčasnosti nezahŕňa univerzity aplikovaných vied. Prakticky orientované bakalárske programy sú novovytvorené. Poskytovanie ďalšieho odborného vzdelávania je čiastočne regulované: podľa zákona o celoživotnom vzdelávaní musia byť všetky programy pre dospelých bez relevantnej kvalifikácie, ktorí majú záujem o založenie podniku regulovaného živnostenským zákonom, schválené akreditačnou komisiou ministerstva školstva. Niektoré kvalifikácie sú regulované sektorovými orgánmi. Mnohé vzdelávacie programy ponúkané spoločnosťami a vzdelávanie dospelých ako také nie sú regulované. Ministerstvo práce reguluje odbornú prípravu pre trh práce prostredníctvom ústredných a okresných úradov práce.

Ako píše citovaný zdroj CEDEFOP (2022) kombinácia poskytovania všeobecného vzdelávania a rozvíjania kľúčových kompetencií s odbornými zručnosťami v rámci širokej škály programov vyššieho stredného vzdelávania, prevažne školského, je výsledkom tradície a historického vývoja. Charakteristický vzorec vzdelávacieho systému, ktorý sa vyznačuje vysokým podielom stredoškolského vzdelania a nízkym podielom terciárneho vzdelania, sa od vstupu do EÚ dramaticky zmenil. Podiel obyvateľstva vo veku 30 až 34 rokov s úrovňou vzdelania ISCED 3 až 4 bol v roku 2004 81,0 % a v roku 2020 52,6 %, zatiaľ čo údaje za rovnakú kohortu a roky pre úrovne ISCED 5 – 8 boli 12,9 % a 39,7 %.

Väzby medzi školami odborného vzdelávania a prípravy a podnikateľským svetom sa počas hospodárskej transformácie v 90. rokoch 20. storočia uvoľnili. Od roku 2015 špecializovaná legislatíva podporuje zapojenie spoločností do poskytovania „duálneho odborného vzdelávania a prípravy“ prostredníctvom priameho financovania zo štátneho rozpočtu; výslovne stanovuje práva a povinnosti profesijných a zamestnávateľských organizácií v oblasti odborného vzdelávania a prípravy. Silnejšie zapojenie podnikateľského sveta do informovania škôl odborného vzdelávania a prípravy o potrebách zručností prostredníctvom sektorových rád (pre zručnosti) by malo pomôcť odbornému vzdelávaniu a príprave lepšie sa prispôbiť rýchlo sa meniacemu trhu práce.

Obr. 1 Schéma slovenského systému odborného vzdelávania a prípravy

NB: ISCED-P 2011.

Source: Cedefop and ReferNet Slovakia, 2022.

Zdroj obr. 1: CEDEFOP (2022)

V Slovenskej republike desaťročné povinné vzdelávanie vo všeobecnosti zaručuje, že by mali žiaci absolvovať aspoň 1 rok vyššieho stredoškolského vzdelávania po ukončení 9-ročného integrovaného základného a nižšieho stredoškolského vzdelávania. Napriek negatívnemu trendu to prispieva k predchádzaniu predčasnému ukončeniu vzdelávania a odbornej prípravy. Prišlo k miernemu zlepšeniu (7,6 % v roku 2020), ale stále je to nad národnou referenčnou hodnotou 6 %. Zlepšenie možno pripísať poskytovaniu nových programov kombinujúcich ukončenie nižšieho stredného všeobecného a odborného vzdelávania. (pozri CEDEFOP, 2022).

Slovenský systém odborného vzdelávania a prípravy (OVP) je historicky zakorenený v modeli 70. rokov 20. storočia, pričom od roku 2015 prešiel významnými reformami, najmä zavedením systému duálneho vzdelávania. OVP zostáva kľúčovou súčasťou vzdelávacej sústavy, čo dokazuje aj vysoký podiel (68 % v roku 2020) žiakov stredných škôl zapojených do týchto programov, z ktorých väčšina získava maturitné vysvedčenie a tým aj prístup k terciárnemu vzdelávaniu.

Systém ponúka rôzne typy programov na úrovni ISCED 253 až 554, vrátane štvorročných maturitných, trojročných učňovských, ako aj postsekundárnych špecializačných a nadväzujúcich programov. OVP sa realizuje v troch hlavných formách: v školách, duálne (na základe individuálnych zmlúv so zamestnávateľmi) a v zmiešaných modeloch. Od roku 2018/19 sú školské programy a SDV založené na rovnakých národných učebných osnovách, čo umožňuje flexibilitu vo forme ich poskytovania.

Verejné stredné odborné školy tvoria jadro systému, sú spravované samosprávnymi krajinami a financované zo štátneho rozpočtu rovnako ako súkromné a cirkevné školy. Účasť zamestnávateľov v SDV je legislatívne podporovaná a financovaná štátom, cieľom je zosúladiť odborné vzdelávanie s potrebami trhu práce prostredníctvom sektorových rád a rozvoja kľúčových kompetencií.

Otázky/úlohy/zadania ku kapitole:

- Sformulujte primerané vysvetlenie žiakom strednej odbornej školy a ich rodičom, čo rozumie zákon č. 61/2015 Z. z. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave pod slovným spojením odborné vzdelávanie a príprava.
- Nájdite na relevantných web stránkach vymedzenie systému duálneho vzdelávania a pomenujte jeho silné stránky a slabé stránky.
- Pripravte si – ako triedny učiteľ – príhovor pre rodičov svojich žiakov (SOŠ), aby ste ich presvedčili o pozitívach súhlasu so zaradením ich dieťaťa do systému duálneho vzdelávania.
- Na základe obr. 1 predstavte uchádzačovi o vysokoškolské učiteľské štúdium možnosti výberu konkrétneho študijného programu.
- Diskutujte o výhodách a nevýhodách 5 ročného stredoškolského štúdia.
- Vysvetlite rozdiel - v súlade s aktuálne platnou legislatívou - medzi študijným odborom a učebným odborom.

3 DIDAKTICKÉ HRY V ODBORNOM VZDELÁVANÍ A PRÍPRAVE – PRÍKLADY DOBREJ PRAXE II.

Kľúčové slová: hra, didaktická hra, didaktika, odborová didaktika, vzdelávanie, odborné vzdelávanie a príprava, príklad dobrej praxe, metodický postup

Tretiu kapitolu zameriame na konkrétne didaktické hry v odbornom vzdelávaní a príprave – najmä v odborných predmetoch ekonomického zamerania a zamerania na manažment a marketing. Uvádzame ich – podobne ako Lajčín (2025a,b) - ako overené príklady dobrej praxe. V poslednej podkapitole tiež uvádzame didakticky zamerané zážitkové aktivity, ktoré boli overené a upravené tak, že inovatívnym spôsobom rozvíjajú kľúčové kompetencie žiakov

3.1 Klasifikácia didaktických hier

Klasifikáciu didaktických hier predložili viacerí autori, napr. Baránková (2020), Valentovičová a Krásna (2014), Dechtárová (2014), Vicianová a kol. (2021), Lajčín (2025a,b) a iní autori, súhrnne je možné povedať, že didaktické hry je možné členiť podľa:

Doby trvania:

- krátkodobé – trvajú niekoľko minút alebo časť vyučovacej hodiny,
- dlhodobé – trvajú viac vyučovacích hodín, napr. ekonomické hry.

Miesta realizácie:

- v triede,
- mimo triedy (v telocvični, na ihrisku, v školskom klube a pod.)

Zamerania (účelu):

- s dôrazom na osvojovanie vedomostí,
- s dôrazom na opakovanie vedomostí,
- s dôrazom na motivovanie žiakov k aktivite,
- s dôrazom na rozvoj sociálnych a komunikačných zručností,
- pohybovo zamerané hry,
- iné hry.

Interakcie medzi žiakmi:

- neinteraktívne hry – každý žiak hrá sám za seba, žiaci sa pri hraní navzájom neovplyvňujú a nespolupracujú (napr. krížovky, doplňovačky, kvízy, slepé mapy, domino, stolové hry),
- interaktívne hry – žiaci navzájom spolupracujú a komunikujú medzi sebou (práca v skupinách) alebo sa navzájom ovplyvňujú a adaptujú svoje správanie momentálnej situácii (strategické a ekonomické hry).

Predmetu a učiva:

- univerzálne hry – je možné ich použiť takmer vo všetkých predmetoch (napr. súťaže, kvízy, doplňovačky),
- simulačné hry / hranie rolí – ide o zjednodušenú simuláciu prostredia z reálneho sveta (napr. Hra slovenského hospodárstva – Business Master, pri ktorej žiaci simulujú investovanie finančných prostriedkov do podnikov).

Hodnotiteľ:

- hodnotí učiteľ,
- hodnotia sa žiaci navzájom.

Tvorcu hry:

- hry vytvorené (pripravené) učiteľom,
- hry vytvorené (pripravené) žiakom,
- hry vytvorené (pripravené) inou osobou (podrobnejšie aj Dechtárová, 2014).

Lajčin (2025a) ako autor vysokoškolských skrípt, na ktoré tieto nadväzujú, poukazuje na rozmanitý vývoj didaktických hier ako metodického prostriedku v slovenských i medzinárodných teoretických a aplikačných kontextoch, spresňuje ich využitie od roku 2009 až po 2024, pričom zohľadňuje rôzne predmety (jazyk, matematika, informatiku, prírodné vedy, telesnú výchovu), typy médií (analogové hry, digitálne, animované či online), cieľové skupiny (vrátane sociálne či lingvisticky znevýhodnených žiakov základných či stredných škôl alebo študentov vysokej školy) a metódy aktivizácie (herne orientovaný prístup, implicitné učenie, pohybové či dramatické techniky, hodnotenie digitálnych hier), mapuje interdisciplinárny, multimodálny a výkonnostne orientovaný pohľad na didaktické hry – budúci učitelia by si mali uvedomiť ich hodnotu pri motivácii žiakov, rozvoji myslenia, inklúzii a komunikácii, pričom mnohí autori reflektujú súčasné edukačné trendy – digitalizáciu, IKT (napr. Dvorská a kol., 2024a,b), udržateľnosť a diferenciáciu učiacich sa skupín.

3.2 Odporúčaný metodický postup zadávania didaktickej hry na vyučovaní

Odporúčaný metodický postup zadávania didaktickej hry na vyučovaní sme vytvorili na základe viacerých zdrojov (Brunovský a Petříková, 2022; Baránkovej, 2020; Baránkovej a Čepelovej, 2020; Vicianovej a kol., 2021; Čepelová a Čepelová, 2024; Čepelová a kol., 2023.; Čepelová, Szarková a Štefancová, 2025; Štefancová, Stacho a Hužovičová, 2025):

1. Názov didaktickej hry – ideálne je zvoliť – pre žiakov - pútavý názov. Opýtať sa, či didaktickú hru niekto z prítomných pozná. Ak áno, v akej verzii. Ak hru pozná a vie ju zadať, či sa chce stať vedúcim didaktickej hry.
2. Zistiť, či všetci zúčastnení majú vytvorené vyhovujúce nediskriminujúce podmienky (zabudol si doma okuliare, má zlomenú ruku a momentálne nemôže písať a podobne...).

3. Určte si cieľ, ktorý chcete použitím didaktickej hry dosiahnuť (napr. zopakovať učivo alebo stimulovať žiakov k väčšej aktivite).
4. Podľa zvoleného cieľa si vytvorte svoju didaktickú hru alebo prispôbte už vytvorenú didaktickú hru typu školy a veku, počtu, schopnostiam a zručnostiam žiakov. Odporúčame vopred zvážiť materiálne, priestorové, technické a časové možnosti.
5. Deklarujte postup a jasné pravidlá didaktickej hry. Pred zahájením didaktickej hry ich vysvetlite žiakom, vrátane časového vymedzenia didaktickej hry. Ak má didaktická hra náročnejšie pravidlá je dobré ich napísať na tabuľu alebo iným spôsobom nechať voľne dostupné pre žiakov celý čas jej realizácie. Ak ide o zložitejšiu súťaživú alebo ekonomicky zameranú didaktickú hru, nechajte žiakov, nech si ju najskôr vyskúšajú, aby si dostatočne osvojili jej pravidlá. V prípade, že to didaktická hra vyžaduje, absolvujte so žiakmi proces výberu vedúceho (kapitána) hry – túto úlohu nemusí zastávať učiteľ.
6. Pripravte si pre žiakov alebo skupiny dostatočný počet pomôcok (napr. kópie krížoviek, slepé mapy, kartičky, ...). Prispôbte didaktickej hre rozmiestnenie nábytku v učebni alebo v iných priestoroch. Ak pri didaktickej hre chcete použiť informačno-komunikačné technológie (PC, interaktívna tabuľa, dataprojektor a pod.), vopred si overte ich funkčnosť.
7. Realizácia didaktickej hry v rámci činnosti žiakov a učiteľa. Pri didaktických hrách dvoch hráčov sa využíva prirodzené rozdelenie žiakov v laviciach. Ak to didaktická hra vyžaduje, žiaci sa rozdelia do družstiev. Pri dlhodobejšom používaní didaktických hier sa môže vytvoriť ustálené zloženie družstiev (po 5 – 6 žiakov), zohľadňujúc aj vzťahy medzi žiakmi a ich preferencie ohľadne toho, s kým chcú byť v družstve. Pri menej častom zaradovaní didaktických hier do vyučovania postačuje, keď sa družstvá vytvoria pospájaním dvoch lavíc, v družstve budú 4 žiaci, ktorí sedia pri týchto laviciach, prípadne jeden resp. dvaja žiaci navyše. Pospájaním lavíc sa tiež získa dostatočne veľká hracia plocha.
8. Počas didaktickej hry učiteľ pozoruje dodržiavanie pravidiel, sleduje žiakov, ako si v skupine navzájom pomáhajú, samozrejme, neustále musí dbať na bezpečnosť. Vedúci hry, zadávateľ didaktickej hry (učiteľ, lektor) má právo „veta“ – didaktickú hru predčasne ukončiť, prideliť body, prerušiť hru a pod. Napriek detailne prepracovanej hre, by nemal učiteľ trvať na jej realizácii za každých okolností, je potrebné zohľadniť aktuálne podmienky a momentálnu atmosféru triedy.
9. (Vy)hodnotenie didaktickej hry – ideálna je všeobecná pochvala, vyzdvihnutie pozitívnych častí hry. Vysoká angažovanosť žiakov prináša aj kritické a konfliktné situácie, čo treba v hodnotení spomenúť. Záverečné vyhodnotenie didaktickej hry overuje dosiahnutie

edukačného cieľa a mala by byť ukončená vyhlásením výsledkov, zhodnotením práce, prípadne ocenením víťazov.

10. Diskusia – je neodmysliteľnou súčasťou, jej cieľom je prepojiť realizáciu hry, dosiahnuté výsledky a prepojenie na preb(e)rané učivo. V tejto fáze učiteľ analyzuje priebeh hry, hodnotí splnenie cieľov, prípadne uvažuje nad vhodnejšou modifikáciou pri ďalšej realizácii alebo iným výberom hry k danej téme. V tomto prípade je vhodné povzbudiť účastníkov, aby povedali svoje skúsenosti, postrehy, vyjadrili svoje myšlienky a dojmy. Takéto „záverečné kolo“ poskytne učiteľovi cenné diagnostické podnety.

11. Na konci každej didaktickej hry žiakov odmeňte dobrou známku, bodmi, pochvalou alebo malou materiálnou odmenou – ešte pred tým je potrebné zamyslieť sa, či je vhodné výsledky v niektorých didaktických hrách klasifikovať známku. Žiaci sú niekedy viac motivovaní doučiť sa, ak napríklad pri použití hry pri opakovaní učiva nedostanú horšiu známku a sú ohodnotení iba bodmi, prípadne inou odmenou.

Citovaní autori v súlade s Szőkölom (2018); Szőkölom a Takácsovou (2020), Szőkölom a Ihnacíkom (2023) zdôrazňujú, že vyššie uvedený metodický postup je odporúčaný, každý vyučujúci vo svojom edukačnom pôsobení volí také metodické postupy, ktoré vyplývajú z charakteristík danej skupiny a aktuálnej situácie. V kompetencii učiteľa je, aby podľa vlastného uváženia, skúseností a úrovne skupiny či jednotlivca vhodne edukačnú, didaktickú hru nielen zaradil, ale využil aj jej variácie a rôzne možnosti stupňa náročnosti.

3.3 Pozitíva využitia didaktických hier v odbornom vzdelávaní a príprave

Podľa Valentovičovej a Krásnej (2014), Baránkovej (2020), Vicianovej a kol. (2021), Lajčina (2025a,b) a ďalích autorov zaradenie didaktických hier do vyučovacieho procesu môže mať - okrem významne pozitívneho vplyvu - v niektorých didaktických situáciách - aj negatívny vplyv na vyučovanie. Lajčin (2025a) pomenováva pozitíva didaktickej hry takto:

- didaktická hra podporuje hľadanie súvislostí medzi javmi;
- didaktická hra podporuje sebavedomie žiakov,
- didaktická hra učí rešpektovať spoluhráčov,
- didaktická hra vedie žiakov k čestnosti,

- didaktická hra aktivizuje,
- didaktická hra eliminuje nudu,
- didaktická hra eliminuje strach,
- didaktická hra motivuje,
- didaktická hra navodzuje pozitívny vzťah k vyučovaným – nielen odborným - predmetom, ale ja k učivu a aj učiteľovi,
- didaktická hra odporuje priaznivú vyučovaciu/učebnú klímu na vyučovacích hodinách, didaktická hra eliminuje stres,
- didaktická hra podporuje komunikáciu a spoluprácu,
- didaktická hra podporuje zmysel pre spravodlivosť;
- didaktická hra predstavuje príjemnejšiu a prijateľnejšiu formu skúšania a simulácie odborných situácií
- didaktická hra predstavuje významnú podporu v autonómii učenia (sa) zúčastnených
- didaktická hra prispieva k podpore tímovej spolupráce a sociálnej interakcie
- didaktická hra prispieva k významne lepšej zapamätateľnosti učiva
- didaktická hra prispieva k efektívnejšiemu rozvoju kognitívnych zručností a kritického myslenia
- didaktická hra prispieva k okamžitej spätnej väzbe pre učiteľa i žiakov
- didaktická hra rozvíja myslenie žiakov – logické uvažovanie,
- didaktická hra rozvíja schopnosť riešiť problémy,
- didaktická hra učí žiakov pracovať v skupine, spolupracovať,
- didaktická hra učí žiakov prijímať roly,
- didaktická hra učí žiakov samostatnosti,
- didaktická hra učí žiakov sebahodnoteniu a hodnoteniu výkonov spoluhráčov
- didaktická hra umožňuje učiteľovi lepšie (s)poznať žiakov
- didaktická hra umožňuje vyššiu mieru participácia žiakov do vlastného procesu učenia (sa)
- didaktická hra umožňuje zlepšenie študijných výsledkov žiakov a kvality ich učebného výkonu
- didaktická hra vedie žiakov k disciplíne,
- didaktická hra vedie žiakov k zodpovednosti
- didaktická hra vedie žiakov k dodržiavaniu pravidiel,
- didaktická hra vedie žiakov k rešpektovaniu autority učiteľa,

- didaktická hra znižuje rozdiely medzi prospechovo lepšími a menej úspešnými žiakmi,
- didaktická hra zvyšuje motiváciu žiakov a ich vnútornú angažovanosť do vyučovania a učenia sa

V súlade s viacerými odborníkmi (Lajčin, 2025a,b; Brunovský a Petříková, 2022; Baránkovej, 2020; Baránkovej a Čepelovej, 2020; Vicianovej a kol., 2021) konštatujeme, že v stredných odborných školách didaktické hry predstavujú komplexný nástroj. Didaktické hry nielen stimulujúcim spôsobom zapájajú žiakov do vyučovania, ale tiež systematicky rozvíja ich kompetencie. Zaradením didaktických hier do vyučovania je možné očakávať zlepšenie motivácie, výkonu aj príprav na prax (nielen) žiakov stredných odborných škôl. Zaradenie didaktických hier do vyučovania tiež pomáha spájať teóriu s praxou, posilňuje medzipredmetové vzťahy a ich použitie zabezpečuje, že získané vedomosti žiakov dokázateľne sú trvalejšie.

3.4 Negatíva využitia didaktických hier v odbornom vzdelávaní a príprave

Negatíva didaktickej hry vymedzuje Baránková (2020) aj v odbornom vzdelávaní a príprave a citovaná autorka pomenováva napr. využitie didaktických hier môže byť pre žiakov a učiteľov v susediacich triedach rušivé, ak by vyučujúci nezvládol disciplínu žiakov; negatívom tiež môže byť nesplnenie didaktického cieľa didaktickej hry, stanoveného vyučujúcim; neprimeranosť veku, vedomostiam sa schopnostiam cieľovej skupiny učiacich sa; emocionálny dopad na žiakov, najmä na tých, ktorí ťažko znášajú prehru alebo presýtenosť vyučovania didaktickými hrami.

Baránkovú (2020) dopĺňa Lajčin (2025a) o didakticky významné negatíva využívania didaktických hier v stredných odborných školách v rámci odborného vzdelávania a prípravy, ku ktorým patria:

1. Časová náročnosť a organizačná náročnosť pre zadávateľa/vedúceho hry - didaktické hry často vyžadujú oveľa viac času — nielen počas vyučovacej hodiny, ale aj pri príprave či systematickej implementácii do vyučovacieho procesu. Integrácia herných aktivít do tradičného kurikula je často logisticky náročná, vyžaduje koordináciu a prispôbenie sa vyučovaciemu plánu. V praxi to znamená, že čas určený na hru výrazne obmedzuje priestor

pre priame vyučovanie (výklad, opakovanie, výučbové ciele. V rámci diferencovaného prístupu inštrukcie (ktoré hry často požadujú) sa tiež objavujú vysoké nároky na čas a zdroje zo strany učiteľa i školy.

2. Nedostatočná štruktúra vyučovania, hodnotenie a objektivita – učenie (sa) prostredníctvom didaktických hier nie je vždy systematicky usporiadané, čo sťažuje súlad s učebnými osnovami, taktiež je problematické hodnotenie dosiahnutých výsledkov. Aktivita vo forme didaktickej hry je často neformálna, čo komplikuje meranie výkonu a porovnávanie žiakov na základe objektívnych kritérií.

3. Riziko rozptyľovania a nerovnomernej participácie - didaktické hry môžu vo väčších skupinách (typických pre mnohé stredné odborné školy v našich podmienkach vo väčších mestách) viesť niektorých žiakov k hlučnosti či strate disciplíny, niektorí žiaci môžu byť dominantní a preberať kontrolu nad hrou, zatiaľ čo iní môžu zostať pasívni, či úplne opomenutí, čím sa potiera didaktický význam realizovanej hry.

4. Neprimerané súťažné motivovanie, rivalita – existuje predpoklad, že didaktické hry založené na súťažení môžu viesť k nežiadúcej rivalite alebo k tendencii férovejších žiakov uspokojiť sa s pasívnou úlohou "porazeného", preto je potrebné citlivo vyvažovať motiváciu žiakov, aby sa v rámci triedy zachoval zdravý konkurenčný, no zároveň podporný vzťah medzi žiakmi či zo strany vyučujúceho.

Doplnili by sme ešte ďalšiu kategorizáciu didakticky významných negatív využívania didaktických hier v stredných odborných školách v rámci odborného vzdelávania a prípravy:

1. Obsahovo-didaktické negatíva didaktických hier v stredných odborných školách v rámci odborného vzdelávania a prípravy, ktoré predstavujú napr.:

a) zníženie odbornosti a presnosti učiva, lebo niektoré hry môžu zjednodušovať odborné pojmy alebo procesy, čím sa stráca presnosť a odbornosť výkladu.

b) nedostatočné prepojenie s reálnou praxou – ak didaktická hra nemá jasnú väzbu na konkrétne pracovné situácie, môže viesť k povrchnému osvojeniu poznatkov.

c) pripúšťame aj riziko „trivializácie“ alebo devalvácie odborných tém – pri snahách o „zábavnosť“ sa môžu zanedbať dôležité, ale menej atraktívne časti učiva.

2. Kognitívne a vzdelávacie negatíva didaktických hier v stredných odborných školách v rámci odborného vzdelávania a prípravy, ktoré predstavujú napr.:

- a) nerovnomerná aktivizácia žiakov – niektorí žiaci sa zapoja menej (napr. introverti alebo žiaci s nižším sebavedomím), čím sa znižuje efekt učenia (sa).
- b) nedostatočné upevnenie vedomostí – ak sa po didaktickej hre nevykoná (seba)reflexia alebo zhrnutie, žiaci si nezapamätajú podstatu učiva.
- c) ak prevažuje herný cieľ nad vzdelávacím cieľom – žiaci môžu vnímať aktivitu len ako hru, nie ako hru s didaktickým zámerom alebo jednu z foriem učenia (sa), čo oslabuje didaktický efekt.

3. Organizačné a časové negatíva didaktických hier v stredných odborných školách v rámci odborného vzdelávania a prípravy, ktoré predstavujú napr.:

- a) časová náročnosť – príprava a realizácia didaktickej hry si vyžaduje viac času než klasická forma výučby.
- b) náročná organizácia triedy alebo skupiny – pri väčšom počte žiakov je ťažké zabezpečiť, aby sa všetci aktívne zapojili.
- c) riziko nedisciplinovanosti – herná forma môže viesť k strate pozornosti, k hluku alebo k rozptýleniu od témy – ako uvádza Lajčin (2025) môžu vyrušovať susediace triedy v budove školy.

4. Didakticko-metodické negatíva didaktických hier v stredných odborných školách v rámci odborného vzdelávania a prípravy, ktoré predstavujú napr.:

- a) pripravenosť učiteľa – ak učiteľ nemá skúsenosti s tvorbou a vedením didaktických hier, môže dôjsť k nesprávnemu zameraniu alebo vedeniu didaktickej hry. V tomto bode dávame do pozornosti nevyhnutnosť teoretickej i aplikačnej prípravy už v cieľovej skupine študentov učiteľstva na výber, realizáciu, hodnotenie a reflexiu didaktických hier
- b) nedostatočná spätná väzba a reflexia – ak po realizácii didaktických hier chýba analytické vyhodnotenie, stratí sa vzdelávací potenciál.

c) nevhodný výber typu didaktických hier – nie každá didaktická hra sa hodí na každý typ odborného učiva; nesprávne zvolená didaktická hra môže byť kontraproduktívna.

5. Materiálno-technické a hodnotiace negatíva didaktických hier v stredných odborných školách v rámci odborného vzdelávania a prípravy, ktoré predstavujú napr.:

a) nedostatok pomôcok alebo priestoru – didaktické hry (nielen v OPV) môžu vyžadovať špecifické prostredie (napr. dielňu, laboratórium, IT vybavenie).

b) náročnejšie hodnotenie výkonu žiakov – pri kolektívnych didaktických hrách je pomerne ťažké objektívne posúdiť individuálny prínos žiaka.

c) finančná a časová záťaž – najmä pri digitálnych alebo simulačných didaktických hrách je potrebná investícia do softvéru či zariadení.

Je nesporné, že didaktické hry majú vysoký motivačný potenciál, ale pri nesprávnej alebo neprimeranej aplikácii môžu viesť k povrchnosti, strate odbornosti a neefektívnemu využitiu času. Preto by mali byť cieľavedome plánované, metodicky ukotvené a doplnené reflexiou. Z uvedeného vyplýva, že ak sa didaktické hry v podmienkach stredných odborných škôl implementujú neuvážene, môžu viesť k nepružnému či časovo náročnému učebnému procesu, slabšej didaktickej štruktúre a objektivite hodnotenia, sociálnej nerovnosti a rozptyľovaniu žiakov, nebezpečnému posilneniu súťaživosti a rivalry, slabšiemu prenosu vedomostí do iných oblastí, nedostatku metodickej prípravy učiteľov, prípadne aj k technickým bariéram pri digitálnych implementáciách. Pre vyváženú implementáciu didaktických hier do odborného vzdelávania a prípravy opätovne zdôrazňujeme – v súlade s Lajčinom (2025a), že je žiadúce:

- uplatniť stratégie moderácie: didaktické hry používať selektívne, s cieľom doplniť, nie nahradiť tradičnú výučbu.
- kvalitné školenia a metodickú podporu: (aj budúci) učitelia musia byť schopní efektívne navrhnúť, viesť a hodnotiť didaktické hry.
- zabezpečenie rovnosti: infraštruktúra a materiálne zdroje musia byť dostupné všade, aby sa predišlo nerovnosti v prístupe.

- zameranie sa na transfer: učiteľ by mal zabezpečiť, aby herné aktivity boli prepojené s odborným obsahom a cieľmi výučby.
- etickú a sociálnu citlivosť: konkurenčné elementy treba využívať s opatrnosťou, aby nevznikali nepriaznivé vplyvy na prirodzenú sociálnu dynamiku rovesníckych skupín, samozrejme, aby didaktickým obsahom alebo metodickým postupom neboli dotknuté osoby z niektorých sociálnych skupín.

Autorka v súlade s Lajčinom (2025a) konštatuje, že pozitíva didaktických hier prevládajú nad negatívami, ich odborovo-didaktické využitie je nevyhnutné obohacovať a kombinovať s ďalšími efektívnymi didaktickými metódami na základe kvalitnej odborovo-didaktickej prípravy učiteľa a jeho práce.

Možné využitie, použitie gamifikácie aj v odbornom vzdelávaní a príprave opisujú Machová a kol. (2020):

1. Priebeh vyučovacej hodiny - vyučovacia hodina môže byť oveľa zaujímavejšia, ak namiesto klasicky odprezentovanej hodiny dovoľíme učiacim sa súťažiť medzi sebou alebo ak na tejto hodine použijeme napríklad hranie rolí. Účelom uplatňovania týchto metód je zabezpečiť, aby učitelia sa na vyučovacej hodine nielen počúvali, ale aby sa na nej aj aktívne zúčastňovali. Existuje nesmierne veľa spôsobov ako možno urobiť hodinu zaujímavejšou, počnúc od zavádzania súťaží až po rôzne hranie rolí.
2. Pri skúšaní - aj do skúšania možno zavádzať didaktické hry. Pre verejné vzdelávanie je dodnes charakteristické, že študujúci píšú niekoľko testov alebo písomiek počas jedného polroka, za ktoré dostanú známky, a priemer týchto známok sa použije na hodnotenie daného polroka. Je dobré, že by učitelia sa získavali body - medzi výhody bodovacieho systému môžeme zahrnúť, že sa bodovanie zameriava na proces rozvoja, body poskytujú príležitosť zažiť pocit prosperity a pokroku, učiacim sa dáva možnosť – dodatočnou úlohou, prácou majú možnosť získať body, a takto môžu vylepšiť nepodarenú písomku alebo daný test. Dá sa povedať, že hoci skúška poskytuje jednorazovú spätnú väzbu a vyžaduje jednorazovú aktivitu, zavádzaním didaktických hier sa skúšanie stáva súvislejšou činnosťou, čím sa zlepšuje aktivita, účasť a dosahuje sa aj súvislejšie učenie.
3. Domáce vzdelávanie, domáca úloha - počas domáceho vzdelávania môžeme tiež aplikovať zavádzanie didaktickej hry, keď učitelia sa získa body za úlohy vykonané doma.

4. Komplexný kurz - v súvislosti s komplexným kurzom sa oplatí zahrnúť do výučby dochádzku na prednášky, prácu na hodinách, domáce vzdelávanie s didaktickou hrou (Machová a kol., 2020).

3.5 Didaktická hra v odbornom vzdelávaní a príprave – príklad dobrej praxe 1

Názov didaktickej hry: Kreativita manažéra (Matras, 2015).

Odporúčaný počet hráčov: do 15 žiakov

Trvanie didaktickej hry: cca 15 min

Zameranie didaktickej hry: Didaktická hra rozvíja predovšetkým kreativitu, dá impulz na uvedomenie si nákladov a znižovanie nákladov.

Príprava vedúceho didaktickej hry: jediná príprava je loptička, alebo iný menší predmet.

Realizácia didaktickej hry:

1. Vedúci didaktickej hry posadí žiakov do radu za seba do lavíc a informuje žiakov, že v tejto hre je jediná inštrukcia: každý hráč sa musí dotknúť 2x loptičky. Majú 1 minútu na poradu, potom sa meria čas.
2. Pri druhom kole dostanú pokyn, že musia stiahnuť čas (náklady) na polovicu svojho pôvodného času. Pravidlá sú úplne rovnaké. Obvykle býva snaženie žiakov neúspešné.
3. V treťom kole sú naposledy žiaci vyzvaní. Zadanie znie, aby stiahli čas pod 3 sekundy. Zvyčajne účastníci hry vymýšľajú stratégiu, ako si budú hádzať, v druhom kole sa snažia hádzať rýchlejšie a v treťom kole (niektorí už v druhom kole - vyhrajú) prídu na to, že stačí loptičku položiť na lavicu, zhromaždiť sa okolo a každý rukou urobí do loptičky 2x ťuk.
4. Diskusia o kreatívnom myslení, dodržiavaní pravidiel, ktoré nie sú vôbec predpísané, ale sú zvykom (sedenie v lavici, loptičky sa snažia dotknúť postupne, spočiatku ich vôbec nenapadne, že môžu všetci súčasne). Didaktická hra je obľúbená najmä pre prekvapujúce riešenie (Matras, 2015).

3.6 Didaktická hra v odbornom vzdelávaní a príprave – príklad dobrej praxe 2

Názov didaktickej hry: Čierny trh (Křenková a kol., 2017)

Odporúčaný počet hráčov: najmenej žiakov, ktorí budú v pozícii Organizátor

Trvanie didaktickej hry: cca 120 min

Zameranie didaktickej hry: V didaktickej hre hráči skúsia využívať rozdiely v cenách a vyskúšajú si aj riziká/výhody spojené s predajom nelegálneho tovaru.

Príprava vedúceho didaktickej hry: papiere s kolónkami kúpa a predaj pre každého hráča, pero pre každého obchodníka, tabule s názvami surovín a potravín s cenou za kúpu aj predaj – pre každého obchodníka iná, pripínáčky alebo lepiaca páska

Realizácia didaktickej hry:

1. Na začiatok je potrebné určiť z vedúcich niekoľko obchodníkov – predajcov a dvoch policajtov. Predajcovia sa rozmiestnia vo vopred dohodnutej oblasti a na viditeľné miesto, okolo seba budú mať tabuľu (papiere) s názvami surovín a potravín s cenou za kúpu i predaj. Predajcovia rovnakého tovaru by mali mať ceny odlišné, jeden by potom mal mať predajnú cenu výnimočne nízku a iný zase kúpnu cenu príliš vysokú a naopak, aby rozdiely umožňovali hráčom zisk. Každému predajcovi je tiež pridelené jedno pero. Najvhodnejší terén, kde sa táto hra môže hrať, je neprehľadný les s veľmi nerovným terénom poprípade iná plocha, kde sa dá ľahko schovať. Predajcovia by od seba mali byť vzdialení tak, aby zo stanoviska jedného bol vidieť maximálne jedného ďalšieho. Prvý by mal byť vidieť aj z miesta, odkiaľ hráči začínajú hru.
2. Na začiatku je každému hráčovi pridelený 1 papier s kolónkami, ktorý si podpíšu. V priebehu hry potom hráči nemajú k dispozícii žiadne písacie potreby. Po dohovore je všetkým pridelené rovnaké množstvo peňazí. Táto hodnota je každému ihneď zapísaná do jeho hracieho papiera a ďalej s ňou môžu operovať. Hráči sú tiež oboznámení s maximálnym množstvom nakupovaného a prepravovaného tovaru. Ak nakúpi alebo budú mať u seba v jednom okamihu viac, než je tento limit a budú pristihnutí policajtmi, bude im tovar zabavený.
3. Úlohou každého hráča je nájsť nejakého obchodníka, a pokiaľ má dostatok financií, kúpiť si od neho nejaké suroviny. Potom musí nájsť iného a svoj tovar mu predat'. Nikdy nesmie predávať práve kúpený tovar rovnakému predajcovi, musí však vždy predávať naraz

všetok tovar rovnakého druhu. Pri predaji tovaru nie je zakázané zjednávať. Za prijaté peniaze znova kupujú a predávajú. Pre spestrenie hry sú do tovaru pridané napríklad nekolované cigarety a alkohol, bomby, zbrane, drogy a i. (všetko záleží na fantázii). Tieto nelegálne produkty sú drahšie, ich predajná cena je však extra vysoká a ponúkajú teda rýchle zisky. Všetky druhy nelegálneho tovaru by mali byť jasne označené, aby bolo zrejmé, že sú nelegálne.

4. Nákup u obchodníka prebieha tak, že hráč obchodníkovi povie, čo chce, obchodník mu do tabuľky peňazí zapíše príslušný výdaj (pri tom kontroluje, či na to hráč má) a do tabuľky tovaru pripíše príslušný tovar. Rovnakým spôsobom prebieha aj predaj. Počas hry sa medzi hráčmi zapoja aj policajti. Tí chodia po celom hracom území a môžu ktoréhokoľvek hráča preveriť. Preverujú hráčovu tabuľku tovaru a zisťujú:

► Či má pri sebe aktuálne viac tovaru ako je limit

► Či pri sebe práve teraz nemá nelegálny tovar

Pokiaľ niečo z toho objaví, policajt posúdi závažnosť prehrešku a podľa toho zabaví len nelegálny tovar, prípadne to nad limit alebo všetko, čo má hráč pri sebe. Vo zvlášť závažných prípadoch môžu udeliť aj peňažnú pokutu. Samozrejme, že policajti by podľa prehľadu tovaru mohli ľahko zistiť aj to, či mal pri sebe hráč niekedy v minulosti nelegálny tovar a či niekedy v minulosti neprekročil povolené množstvo tovaru. To sa však nepovažuje za dostatočný dôkaz a policajti v takom prípade trest neudeľujú. Nebráni im to ale sa na takého hráča viac zamerať a častejšie ho kontrolovať.

Ak hráč príde o všetky peniaze, môže ich malé množstvo znovu získať u ktoréhokoľvek z obchodníkov, avšak za malú úlohu (drepy, kľučky, ...)

Po určitej dobe by si mali hráči zapamätať polohy kupcov s výhodnými cenami. Dá sa očakávať, že postupne budú čoraz viac hazardovať, kupovať drahšie a nelegálne tovar v akomkoľvek množstve, prekračovať limity a podobne.

Hra končí až po uplynutí vopred daného časového limitu. Vyhodnotíme, kto najviac zarobil.

V diskusii po hre môže byť zaujímavé položiť napríklad tieto otázky:

► Vyplatilo sa obchodovať s nelegálnym tovarom?

► Obchodovali by ste s nelegálnym tovarom, keby v hre bolo viac alebo naopak menej policajtov?

► Aký legálny tovar (a kde) ponúkal najväčšie zisky?

V diskusii po hre môže byť zaujímavé položiť napríklad tieto otázky: Vyplatilo sa obchodovať s nelegálnym tovarom? Obchodovali by ste s nelegálnym tovarom, keby v hre bolo viac alebo naopak menej policajtov? Aký legálny tovar (a kde) ponúkal najväčšie zisky? (Křenková a kol., 2017).

3.7 Didaktická hra v odbornom vzdelávaní a príprave – príklad dobrej praxe 3

Prepúšťanie zamestnancov v dôsledku racionalizácie výroby – hranie rolí

Zdroj: Harausová (2011)

Hranie rolí za zamestnávateľov:

generálny riaditeľ

výrobný riaditeľ

personálny riaditeľ

sekretárka generálneho riaditeľa

Hranie rolí za odborárov:

Hlavný vyjednávač

odborár č. 1

odborár č. 2

miesto stretnutia: kancelária generálneho riaditeľa

klopanie na dvere

Generálny riaditeľ: vstúpte!

do kancelárie vstupujú odborári.

odborári: dobrý deň!

Generálny riaditeľ: vitajte a nech sa páči, sadnite si.

odborári: Ďakujeme.

navzájom si podajú ruky na privítanie a odborári si sadajú.

Generálny riaditeľ: Môžem vám ponúknuť kávu alebo čaj?

Hlavný vyjednávač: Ja by som si dal presso kávu. Ďakujem.

odborár č. 1: Ja, zelený čaj.

odborár č. 2: Ja, presso kávu.

generálny riaditeľ zvoní na sekretárku, po pol minúte vstupuje sekretárka.

Generálny riaditeľ: prosím vás, Milka, urobte nám 5-krát presso kávu a raz zelený čaj. predpokladám kolegovia, že tiež máte chuť na kávu.

kolegovia prikyvujú, že áno. sekretárka odchádza.

Generálny riaditeľ: Vážení odborári! pred dvoma dňami sme zverejnili, že v dôsledku racionalizácie výroby budeme nútení prepúšťať asi 40 % zamestnancov. požiadali ste nás, aby sme pred samotným aktom prepúšťania spoločne rokovali o zmiernení následkov prepúšťania. Bližšie informácie o presných počtoch prepúšťaných a dôvodoch prepúšťania vám budú prezentovať moji kolegovia. nech sa páči, pán výrobný riaditeľ!

výrobný riaditeľ: Ďakujem za slovo, pán generálny. Vážení odborári, ste tiež zamestnancami nášho podniku a podrobne poznáte situáciu na našom výrobnom úseku. viete, že náš strojový park je veľmi zastaraný, jednotlivé stroje sú už dávno morálne a fyzicky opotrebované a neefektívne. Jeden stroj musia obsluhovať až traja výrobní pracovníci. Je preto nevyhnutné, aby sme strojový park modernizovali, a tým zvýšili produkciu našich výrobkov.

odborár č. 1: prepáčte, pán výrobný riaditeľ, pracujem vo výrobnej hale a podľa môjho názoru by nám tie stroje mohli slúžiť ešte minimálne dva roky.

výrobný riaditeľ: relatívne áno, ale len minulý mesiac sme zaznamenali poruchy na troch strojoch, čím vznikli prestoje a zvýšili sa nám náklady. a takéto poruchy sa budú vyskytovať čoraz častejšie.

ozve sa zaklopanie na dvere.

Generálny riaditeľ: vstúpte!

do miestnosti vstupuje sekretárka.

Sekretárka: prepáčte, kto si prosil čaj?

odborár č. 1.: Ja, ďakujem.

sekretárka porozdáva čaj, kávu a odchádza. ozve sa cinkanie lyžičiek.

výrobný riaditeľ: ak dovolíte, budem pokračovať. naším plánom je predať všetky staré stroje v počte 20 a namiesto nich nakúpiť 10 nových strojov, ktorých výrobná kapacita je 100 % vyššia, ako pri starých strojoch. a navyše, na obsluhu jedného stroja už nebudeme potrebovať troch výrobných pracovníkov, ale jedného.

Hlavný vyjednávač: a máte na to dostatok finančných prostriedkov? dúfam, že nechcete krátiť ročné odmeny, aby ste mohli financovať nákup nových strojov?

Generálny riaditeľ: prepáčte kolega, ale táto záležitosť nie je predmetom jednania. ale odpoviem vám. áno, máme. a navyše finančné prostriedky získame aj predajom starých

strojov. a plánujeme odpredať aj jednu výrobnú halu, lebo bude zbytočná, keďže nám do jednej výrobnej haly vojde 10 strojov. takže zamestnancov určite zaslúžené odmeny krátiť nebudeme. a teraz už dám slovo personálnemu riaditeľovi.

personálny riaditeľ: Ďakujem. takže v súčasnosti zamestnávame 60 výrobných pracovníkov. po spustení výroby na nových strojov už budeme potrebovať len desiatich. Čiže plánujeme prepustiť 50 výrobných pracovníkov.

odborár č. 2: (spontánne vyhrkne) preboha? a čo budú tí ľudia robiť? veď sa nebudú mať kde zamestnať. Veď v našom regióne je najvyššia miera nezamestnanosti.

Hlavný vyjednávač: prepáčte, mohli by ste nás oboznámiť so štruktúrou prepúšťaných?

personálny riaditeľ: samozrejme, nech sa páči, rozdám vám dokumenty, v ktorých je štruktúra prepúšťaných zamestnancov. vstane a rozdáva dokumenty a zároveň vysvetľuje: takže plánujeme prepustiť 35 mužov a 15 žien – 3 muži môžu odísť do predčasného starobného dôchodku, 12 mužov je vo veku od 50 do 58 rokov a 15 mužov je vo veku od 25 do 30 rokov, 10 žien je vo veku od 50 do 58 rokov a 5 žien vo veku do 30 rokov.

odborár č. 2: uvedomujete si, že muži aj ženy vo veku od 50 do 58 rokov nemajú praktický žiadnu šancu sa zamestnať? všade chcú len mladých, čo ste potvrdili aj vy.

Hlavný vyjednávač: súhlasím s kolegom. Mohli by ste nás oboznámiť, na základe akých kritérií ste vyberali tých, čo chcete prepustiť? uvedomujete si, že medzi prepúšťanými sú sa aj matky a muži, ktorí sú hlavní živitelia rodín?

výrobný riaditeľ: výber sme robili na základe týchto kritérií: podávaný výkon, pracovná disciplína, ochota vzdelávať sa,

odborár č. 1: prepáčte, že vám skáčem do reči, ale nechápem, prečo medzi prepúšťanými je pán Malík a nie pán Medveď, ktorý sústavne porušuje pracovnú disciplínu. prichádza neskoro do práce a niekedy aj pod vplyvom alkoholu. ale je známe, že je to vaša rodina. a pán Malík je vzorný pracovník.

Generálny riaditeľ: prepáčte, ale nezišli sme sa tu preto, aby sme sa navzájom osočovali. predpokladali sme, že prídete na rokovanie s konkrétnym konštruktívnym návrhom, ako vyriešiť prepúšťanie.

Hlavný vyjednávač: My by sme nemali súhlasiť so žiadnym prepúšťaním a vyhlásiť štrajk. ale keďže poznáme situáciu so strojmi a tiež si myslíme, že inovácia strojového parku je nevyhnutná, navrhujeme:

1. prepustiť mladých zamestnancov v počte 30, ktorí majú väčšie šance sa zamestnať,

2. prepustiť 5 zamestnancov, ktorí majú možnosť odísť do predčasného starobného dôchodku,

3. ostatných preškoliť na obsluhu nových strojov a začať dvojzmennú prevádzku.

výrobný riaditeľ: v súčasnosti nepotrebujeme zvyšovať našu produkciu, pretože nemáme dostatok zákaziek, a preto nemôžeme spustiť ani dvojzmennú prevádzku. a navyše, starší zamestnanci sa odmietli dať preškoliť. rekvalifikovať sa boli ochotní mladí pracovníci.

Hlavný vyjednávač: ste si vedomí, že sme nútení nesúhlasiť s takouto alternatívou a budeme musieť pristúpiť k nátlakovým akciám?

Úlohy:

1. analyzujte vzniknutú situáciu z pohľadu zamestnávateľov a z pohľadu odborárov.
2. posúďte, či zamestnávatelia predložili adekvátne dôvody na prepúšťanie.
3. posúďte, či odborári dôsledne hájili záujmy zamestnancov a či prišli s akceptovateľným konštruktívnym návrhom na zmiernenie dôsledkov prepúšťania.
4. navrhните, ako by ste vyriešili vzniknutú situáciu.
5. posúďte, či opísaná situácia bola dostatočne dramatická a či sa jednotliví herci zhostili svojej úlohy.

Postup realizácie hrania rolí:

1. oboznámte žiakov s cieľom aktivity.
2. vyzvite žiakov, aby sa dobrovoľne prihlásili na hranie rolí.
3. každému aktérovi dajte jeden exemplár scenára.
4. aktérom nechajte 5 minút, aby si scenár prečítali a pripravili učebňu na hranie rolí.
5. po počiatkových prípravách nechajte žiakov zahrať ich roly. ostatných žiakov vyzvite, aby pozorne počúvali a sledovali dianie v učebni a zároveň im rozďajte úlohy, ktoré súvisia s predmetom hrania rolí
6. po skončení aktivity nechajte žiakom 5 minút na vypracovanie jednotlivých úloh vo dvojiciach.
7. po uplynutí stanoveného časového limitu vyzvite aspoň troch dobrovoľníkov, aby prezentovali svoje riešenie úloh.
8. po prezentácii otvorte diskusiu o téme a o prezentovaných výsledkoch.

Hodnotenie a klasifikácia: priebeh vyučovacej metódy a jej obsah je vhodné dať vyhodnotiť žiakom. neodporúčame výsledky, ktoré sa dosiahli pomocou tejto metódy, klasifikovať.

3.8 Didaktické hry v odbornom vzdelávaní a príprave – príklad dobrej praxe rozvoja kompetencií žiakov formou teambuilding-u

Pri teambuilding-u najčastejšie ide o zábavné a motivačné hry, ktoré pomáhajú budovať zručnosti, ako je riešenie problémov, plánovanie, komunikácia, ale aj dôvera, pobavia, stmelia kolektív žiakov a zároveň ich niečo naučia (Bonami, 2025). Navrhované aktivity v tejto podkapitole sú spracované podľa vzoru Bonami (2025) a doplnené tak, aby boli vhodné pre žiakov stredných odborných škôl v odbornom vzdelávaní a príprave, môžu ich zadávať učitelia odborných predmetov, majstri odbornej výchovy alebo triedni učitelia.

- **Kto som?** Začnite tím, že všetkým žiakom rozdáte kartičky. Požiadajte ich, aby na kartu napísali meno slávnej osoby, rozprávkovej postavy alebo zvierat'a. Nechajte žiakov, aby si vymenili karty bez toho, aby sa na ne pozerali a „prilepili“ si ich na čelo. Potom budú klásť otázky, aby získali indície, ktoré im pomôžu uhádnuť meno na karte. Pre žiakov na ekonomických predmetoch môže učiteľ vopred pripraviť mená slávnych osobností z oblasti ekonómie, manažmentu, marketingu atď.
- **Mínové pole.** Umiestnite náhodné prekážky vonku alebo vo väčšej miestnosti a určite jedno miesto ako cieľovú čiaru. Vytvorte skupiny, z ktorých jeden hráč bude so zaviazanými očami a dvaja alebo traja ďalší členovia budú jeho navigátori. Tí musia pomocou hlasových povelov viesť „slepého“ spoluhráča okolo prekážok do cieľa. Rýchlejši vyhráva! Táto hra je vhodná aj na zvýšenie empatie voči nevidiacim, s ktorými sa môžu žiaci stretnúť aj pri výkone svojej profesie ako zákazníkmi alebo klientmi alebo na praxi.
- **Vajíčko.** Zoskupte žiakov do tímov po troch až piatich. Každému tímu podajte škatuľu s najrôznejšími vecami (špongia na umývanie riadu, slamky, lepiaca páska, balóniky alebo rolka od toaletného papiera – všetko minimálne dvojmo/štvormo – veci volí učiteľ podľa študijného alebo učebného odboru) a 2 nevarenými vajíčkami. Tímy si musia z poskytnutých materiálov postaviť ochranný prenosný prostriedok na

1 vajce. Po zhotovení určité výšky, z ktorej vajce pustíte voľným pádom. Vyhráva tím, ktorého vajce dopadlo na zem neporušené. Žiaci dostanú dve vajíčka z dôvodu, aby jedno slúžilo na overenie a druhé na priamu demonštráciu. Ak chceme byť „prísnejší“, budú mať iba jeden pokus a to počas priamej demonštrácie:-).

- **Úniková hra.** Úniková hra je skvelým spôsobom, ako preveriť schopnosť tímu spolupracovať a riešiť hádanky. Tím je zatvorený v miestnosti s určitou úlohou alebo hádankou, ktorú musí vyriešiť, aby sa dostal von. Táto hra vyžaduje analytické myslenie, tímovú spoluprácu a kreativitu. Pre žiakov strednej odbornej školy sú úlohy alebo hádanky tvorené na základe predpokladaného všeobecného prehľadu danej vekovej skupiny alebo na základe študijného alebo učebného odboru. Úniková hra môže byť aj v online priestore (napr. https://edu.nivam.sk/pages/projects/teachers/nops2_kolo/Belakova.pdf).
- **Zviazané ruky.** Spoluhráči sú v tejto hre zviazaní za zápästie a požiadaní o dokončenie mnohých úloh. Môžu dostať zadanie, ako zabaliť darček, naliať pohár vody alebo poskladať stavbu lega. Pridaním časového limitu sa stane výzva ešte ťažšia. Učiteľ volí manuálne zručnosti podľa študijného alebo učebného odboru. Táto hra je vhodná aj na zvýšenie empatie voči znevýhodneným (dočasne – zlomená ruka v sadre alebo trvalejšie), s ktorými sa môžu žiaci stretnúť aj pri výkone svojej profesie ako zákazníkmi alebo klientmi alebo na praxi.
- **Jenga.** Jenga je hra stavania veže z drevených blokov usporiadaním troch blokov v každom rade, pričom rady sa striedajú v smere. Cieľom tejto hry je odstrániť drevené bloky zo spodných poschodí a vytvoriť nové rady hore. Cieľom členov tímu je úspešne rozbaliť a skladať bloky bez toho, aby sa zvyšok veže rozpadol. Tím, ktorému sa veža zrúti, prehrá. Ide o hru, ktorá vyžaduje, aby celý tím veľmi starostlivo premýšľal a zjednotil sa a tiež efektívne komunikoval.

(Zdroj obrázku: https://www.alza.sk/hracky/sortland-drevena-veza-jenga-d7963606.htm?kampan=adwhr_hracky_pla_all_hracky_hry-a-hlavolamy_c_9212806___GAMEaaa0008_353397333006_~72388134918~&gad_source=1&gad_campaignid=2003619542&gclid=CjwKCAjw6vHHBhBwEiwAq4zvA7eQ-6fuBU05MspXANRViL6hzyDgPxTNGet5lbKxLp8_3ImNkSCRWBoC_FoQAvD_BwE)

- **Pravda-nepravda** – žiaci sedia v kruhu. Učiteľ si pripraví rozprávanie príbehu o významných objavoch, o významných udalostiach alebo osobnostiach v súlade so zameraním študijného alebo učebného odboru a predloží žiakom tri kľúčové informácie, pričom jedna z informácií nebude pravdivá. Žiaci – najskôr každý individuálne - musia po každom príbehu napísať svoj tip a zdôvodnenie, prečo tá konkrétna informácia – podľa ich názoru – nie je pravdivá. Keď ukončí učiteľ rozprávanie/čítanie príbehu, opýta sa žiakov na ich individuálne voľby so zdôvodnením. Učiteľ zatiaľ správne riešenie neprezradí. Po prečítaní/prerozprávaní

všetkých pripravených príbehov sa majú žiaci tried dohodnúť na jednej spoločnej odpovedi ku každému príbehu, ktorú za triedu/skupinu odprezentujú. Vo výsledku im učiteľ – samozrejme – povie správne odpovede a nasleduje (seba)reflexia so žiakmi (spracované Bonami, 2025 a doplnené).

Otázky/úlohy/zadania ku kapitole:

- Na základe ktorých konkrétnych faktorov je možné členiť didaktické hry?
- Vytvorte členenie didaktických hier ako pojmovú mapu a predstavte ju študijnej skupine.
- Prispôbte známu spoločenskú hru tak, aby sa dala aplikovať ako didaktická hra a aby bola vhodná pre stredoškolákov a vyskúšajte ju so spolužiakmi.
- Zoradíte z vymenovaných pozitív didaktických hier - od podľa Vášho názoru za najdôležitejšieho (1 miesto v zozname) po najmenej dôležité (posledné miesto v zozname) - a obsadenie prvej a poslednej priečky zdôvodníte.
- Doplníte – na základe Vašich skúseností z pedagogickej praxe – ďalšie 3 pozitíva a podrobnejšie ich analyzujete.
- Zoradíte z vymenovaných negatív didaktických hier - od podľa Vášho názoru za najzávažnejšieho (1 miesto v zozname) po najmenej závažné (posledné miesto v zozname) - a obsadenie prvej a poslednej priečky zdôvodníte.
- Doplníte – na základe Vašich skúseností z pedagogickej praxe – ďalšie 3 negatíva a podrobnejšie ich analyzujete.
- Anticipujte vývoj v oblasti didaktických hier pod vplyvom AI vo vzťahu k odbornému vzdelávaniu a príprave.

4 DIDAKTICKY ZAMERANÉ ZÁŽITKOVÉ AKTIVITY V ODBORNOM VZDELÁVANÍ A PRÍPRAVE – PRÍKLADY DOBREJ PRAXE

Kľúčové slová: didaktika, odborová didaktika, vzdelávanie, odborné vzdelávanie a príprava, príklady dobrej praxe, učenie sa zážitkom, modelová situácia, prípadová štúdia

V tejto podkapitole uvedieme didakticky zamerané zážitkové aktivity, ktoré boli overené a upravené tak, že inovatívnym spôsobom rozvíjajú kľúčové kompetencie žiakov stredných odborných škôl. Zaradenie podkapitoly do vysokoškolských skrípt pre budúcich učiteľov má viacero dôvodov, ktoré vychádzajú z aktuálnych potrieb vzdelávania, trendov v didaktike a požiadaviek kladených na učiteľov v 21. storočí.

4.1 TABÚ

Počet účastníkov: ľubovoľný

Trvanie: podľa časových možností na vzdelávacej aktivite a rozhodnutia zadávateľa

Pomôcky: kartičky so slovami (odporúčame zadávateľovi, aby kartičky zalaminoval)

Čas prípravy pre zadávateľa: nevyžaduje sa (musí mať so sebou kartičky)

Pravidlá hry: vyučujúci má v rukách viacero kartičiek, z ktorých si jednotlivý každý učiaci sa jednu vyberie. Na kartičke napísané slovo učiaci sa musí vysvetliť ostatným v priebehu jednej minúty bez toho, aby toto slovo použil a aby použil „zakázané slová“ uvedené pod hlavným slovom na kartičke. Vo vyššie uvedenom časovom limite ostatní musia slovo uhádnuť. Napr.: slovo, ktoré majú uhádnuť je: PERO a zakázané slová sú: PÍSAŤ, ZOŠIT a CERUZKA, učiaci sa môže povedať: „je to inštrument, ktorý slúži na to, aby som si na papier poznačil, napríklad to, čo mi niekto diktuje...“

Vyhodnotenie: podľa stanovených pravidiel

Poznámka: Nami opísaná didaktická hra môže byť súťažou pre dve skupiny. Každý člen skupiny zadáva slová svojim spolu súťažiacim tak, aby v stanovenom časovom limite vylosované slovo uhádli, dodržali pritom určené pravidlá a za správnu odpoveď mohli ako skupina získať bod. Vedúci hry musí mať tiež kartičky pred sebou, aby vedel skontrolovať, či „zakázané slová“ naozaj neboli použité. Navrhujeme, aby si učiaci sa precvičili túto zážitkovú aktivitu na bežnej slovnej zásobe, potom zadávateľ môže zadať kartičky

s tematikou odborných pojmov ekonómie, marketingu, manažmentu. Vyššou úrovňou ej táto zážitková edukačná aktivita v cudzom (odbornom) jazyku. Uvádzame príklad podľa zdroja Valentovičová a Krásna (2014):

VAJCE sliepka žltok kuriatko	HRUŠKA ovocie jesť strom	PERO písať zošit ceruzka
MORE modré pláž plávať	FLAŠA piť sklo voda	BANKA vybrať klient peniaze
LEKÁREŇ recept lekár lekárnik	PLÁŽ opaľovať sa more plavčík	STROM záhrada zelený listy
NOS tvár čuch dýchať	SKRIŇA šaty vešiak nábytok	NÔŽ krájať príbor jesť

PES štekáť zvíera strážiť	UČITEĽ učiť škola trieda	MLIEKO piť biele krava
DISKOTÉKA tancovať mládež hudba	ŠKOLA študovať profesori študenti	KNIHA čítať román spisovateľ
OBCHOD predávať nakupovať predavačka	PLAVČÍK zachrániť more pláž	POHÁR piť nápoj sklo
KLÚČ otvoriť zatvoriť dvere	VLAK dopravný prostriedok lokomotíva stanica	NEDEĽA deň týždeň kalendár

Podrobnejšie aj Valentovičová a Krásna (2014).

4.2 Zmrzlinové poháre – modelová situácia

Opis modelovej situácie: Ste šéfom veľkej cukrárne, ktorá svojim zákazníkom predáva zmrzlinové poháre. V ponuke máte 15 rôznych zmrzlinových pohárov. Každý má inú cenu, pretože má rôzne zloženie. Niekde sú 2 kopčeky zmrzliny, inde zase 3. Kopčeky zmrzliny sú rôzne (vanilkové, čokoládové, kakaové, punčové, ananásové, čučoriedkové, jogurtové, orieškové, mandľové, pistáciové a pod.) a každý kopček má vlastne inú cenu (od 0,30 do 0,90 Eur) – podľa rôznej ceny polotovarov. Niektorý pohár má čokoládovú polevu, iný je s grietkou alebo karamelom, niektorý je posypaný orieškami, inde sú zase hrozienka a pod. Do väčšiny pohárov je pridávané ovocie. Niekde sú rôzne oplátky, inde piškóty. Každý pohár má stanovenú receptúru, aby napríklad jahodový pohár jedného cukrára bol rovnaký ako od druhého, ktorý bude poháre pripravovať na druhý deň. Teraz, keď ste urobili nové objednávkové lístky, kde je pri každom pohári fotka a jeho zloženie, začali si zákazníci priať rôzne kombinácie: Jeden chce do jahodového pohára napríklad len jeden kopček jahodovej zmrzliny a dva čokoládové a pridať trošku čučoriedok a ďalší do jahodového pohára chce viac jahôd, žiadnu šľahačku a len 2 kopčeky vanilkovej zmrzliny. Obsluha sa pôvodne snažila vyhovieť, začali však vznikať zmätky s účtovaním v pokladni. Niektorí z obsluhy účtovali cenu pohára, aj keď novo namiešaný pohár svojim zložením cenu výrazne prevyšoval. Naopak tí, ktorí to robili poctivo a účtovali položku po položke, brzdili prevádzku a obsluha hostí sa spomaľovala.

Otázky:

Ako túto situáciu budete riešiť?

Ak vám niektoré informácie chýbajú, uveďte ich a zdôvodnite prečo sú pre vaše rozhodovanie dôležité. Potom si môžete chýbajúce informácie domyslieť, aby ste situáciu mohli vyriešiť podľa vašich predstáv. Na riešenie máte 10 minút (Stachová a Stacho, 2023).

4.3 Štvrťročné odmeny – prípadová štúdia

Prípadová štúdia: Vedúci konštrukčného oddelenia istej projektovej organizácie rozhoduje o rozdelení štvrťročných odmien zamestnancom svojho oddelenia. Na vyplatenie odmien má k dispozícii sumu 2000 eur. Vedúcemu oddelenia sú podriadení 4 zamestnanci – konštruktéri s vysokoškolským vzdelaním, ktorých možno charakterizovať takto:

Alena H. – 24 rokov, mladá absolventka, ktorá nastúpila do podniku pred pol rokom. Je snaživá, ambiciózná a spoľahlivá, pracovné povinnosti si plní dobre. V prípade, že treba pracovať nadčas, prípadne počas soboty a nedele, je vždy ochotná. Na jej pracovnom výkone sa však čiastočne odráža neskúsenosť a niekedy sa dopúšťa chýb. V práci potrebuje usmerňovanie a dohľad. Je slobodná, pochádza z dobre situovanej rodiny.

Peter K. - 30 rokov, na pracovisku pracuje 3 roky. Jeho prístup k práci je laxný, bez záujmu. Pridelené úlohy si plní priemerne, v prípade potreby nie je ochotný pracovať cez víkendy. Niekedy sa stáva, že nedodrží termín splnenia úlohy a pri práci ho treba priebežne kontrolovať. Vo voľnom čase sa aktívne venuje športu a svoje osobné záujmy nadraduje nad potreby organizácie, pre ktorú pracuje. Je ženatý, má 1 dieťa.

Katarína S. – 35 rokov, na oddelení pracuje 6 rokov. Je spoľahlivá, skúsená, pracuje samostatne. Svoju prácu ovláda a venuje sa jej so záujmom. Je rozvedená a sama sa stará o 2 maloleté deti. Pre chorobu detí často zostáva doma, nemôže pracovať nadčas a cez víkendy. Vzhľadom na svoje rodinné pomery je stále vo finančnej tiesni.

Karol V. – 48 rokov, je dlhoročným zamestnancom oddelenia. Na pracovisku je považovaný za „ťahúňa“. Je skúsený, zaniatený pre prácu, v problematike sa dokonale vyzná. Vedúci oddelenia sa na neho môže vždy spoľahnúť. Je ústretový, rád pomôže a poradí aj ostatným spolupracovníkom. Často ostáva pracovať nadčas, ak treba i počas víkendov. Jeho výkon je vysoko nadpriemerný. Je ženatý, má 1 študujúceho syna.

Otázky:

1. Ak by ste boli na mieste vedúceho oddelenia, ako by ste vy rozdelili odmeny svojim podriadeným?
2. Odôvodnite svoje rozhodnutie. Aké kritériá by ste zohľadňovali ?
3. Zverejnili by ste výšku odmien pridelenú jednotlivým zamestnancom, alebo by ste sa ju snažili udržať v tajnosti? Prečo? (Stachová a Stacho, 2023).

Podkapitola venovaná didakticky zameraným zážitkovým aktivitám bola do vysokoškolských skrípt zaradená z dôvodu potreby prepojenia teoretických poznatkov z oblasti pedagogiky a didaktiky s praktickými, inovatívnymi metódami výučby, ktoré reagujú na meniace sa potreby žiakov, najmä v kontexte stredného odborného vzdelávania. Tieto aktivity boli v praxi overené a následne upravené tak, aby cielene a systematicky rozvíjali kľúčové kompetencie žiakov – ako sú napríklad kompetencia k riešeniu problémov, komunikácia, spolupráca, kritické myslenie, digitálna gramotnosť a podnikateľské myslenie, teda vysokoškolskí študenti učiteľstva sa už počas vysokoškolskej prípravy stretnú s overenými príkladmi dobre praxe a majú možnosť si ich vyskúšať aj počas priebežnej či súvislej pedagogickej praxe. Zážitkový charakter týchto aktivít zároveň podporuje vyššiu mieru vnútornej motivácie žiakov (Hrazdilová, 2020), zvyšuje ich angažovanosť vo vyučovacom procese a vedie k hlbšiemu a trvalejšiemu osvojeniu si učiva. Z odborovo-didaktického hľadiska majú takéto aktivity význam aj ako prostriedok reflexívnej praxe budúcich učiteľov, ktorí sa počas vysokoškolského štúdia učia nielen plánovať, ale aj efektívne realizovať a vyhodnocovať vzdelávacie situácie. Zaradením tejto kapitoly mala autorka zámer poskytnúť konkrétne príklady metodicky premyslených a efektívnych aktivít, ktoré môžu slúžiť ako inšpirácia pre ich vlastnú učiteľskú prax. Vzhľadom na rastúci dôraz na inováciu vo vzdelávaní a potrebu diferenciacie výučby považujeme túto kapitolu za kľúčový príspevok k príprave kompetentných, tvorivých a reflexívnych učiteľov, ktorí budú schopní reagovať na rôznorodé potreby žiakov a efektívne ich pripravovať na život a prácu v súčasnej spoločnosti.

ZÁVER

Predložené vysokoškolské skriptá *Didaktické hry v odbornom vzdelávaní a príprave II.* pokračujú v sprostredkovaní systematizovaného a uceleného súboru poznatkov s cieľom doplniť existujúce učebnice a študijné texty, ktoré sú odporúčané a používané v príprave budúcich učiteľov. Cieľom tohto pokračovania je – podobne ako v prvej časti autora Lajčin (2025) - poskytnúť študentom učiteľstva nielen základné teoretické východiská z oblasti všeobecnej didaktiky a odborovej didaktiky, ale aj konkrétne odborovo-didaktické poznatky o možnostiach implementácie didaktických hier do vyučovacieho procesu ako súčasť príkladov overenej dobrej praxe. Na tomto základe sú vysokoškolské skriptá odporúčaným a doplňujúcim študijným podkladom pre viaceré predmety bakalárskeho a magisterského štúdia učiteľstva.

Svojím obsahom tieto vysokoškolské skriptá vytvárajú priestor pre širšie uplatnenie – môžu byť využité pri tvorbe empiricko-aplikačne orientovaných graduálnych či atestačných prác, súčasne aj v rámci ďalšieho a celoživotného vzdelávania učiteľov z priamej edukačnej praxe odborného vzdelávania a prípravy.

Téma didaktických hier je - podobne ako vo vysokoškolských skriptách Lajčin (2025) - spracovaná ako prierezová, nadväzujúca na edukačné, psychologické a odborovo-didaktické súvislosti, pričom tiež ponúka východisko pre prepojenie a ďalší rozvoj príbuzných oblastí, ako sú psychologické, simulačné či manažérske hry.

Našou ambíciou je, aby vysokoškolské skriptá plnili funkciu nielen teoretického zdroja poznatkov, ale aj aplikačnej inšpirácie – to je dôvod, prečo obsahujú príklady dobrej praxe, overené modelové situácie a metodické postupy. Tieto majú študujúcim (a v konečnom dôsledku aj učiteľom z priameho výkonu edukačnej praxe) ukázať možnosti kreatívneho a efektívneho využitia didaktických hier vo výchovno-vzdelávacej praxi odborného vzdelávania a prípravy.

Využívanie inovatívnych metód, ako sú gamifikácia, rolové hry a tímová spolupráca, sa ukazuje, podľa Barnovej (2025), ako účinné pri rozvoji gramotnosti žiakov stredných škôl. Je dôležité pripomenúť fakt, že učitelia (nielen stredných škôl) by sa mali aktívne zúčastňovať inovačného vzdelávania, aby získali efektívne nástroje na implementáciu týchto metód do vyučovacieho procesu, čím sa preukázateľne zvyšuje angažovanosť žiakov a ich schopnosť aplikovať získané vedomosti v praxi. Lajčin (2025a,b) tvrdí, že aplikáciou

inovatívnych edukačných prístupov v stredných odborných školách na Slovensku s dôrazom na rozvoj kompetencií žiakov pre potreby 21. storočia sa modernizuje výučba v odbornom školstve a smeruje k podpore digitálnych, kognitívnych a interpersonálnych zručností, pričom prioritou sa stáva nielen príprava na výkon profesie, ale aj adaptabilita absolventov na dynamicky sa meniaci trh práce a spoločenské výzvy. Didaktické hry ako stále inovatívne edukačné postupy osobitný dôraz kladú na rozvoj mäkkých zručností, podnikateľského myslenia, sebareflexie a na prepojenie akademického obsahu s interdisciplinárnymi témami ako sú globálne povedomie, občianska, finančná, environmentálna a zdravotná gramotnosť. Zručnosti 21. storočia, ako kreativita, inovácia, kritické myslenie, komunikácia a spolupráca, spolu s technologickou, informačnou a mediálnou gramotnosťou (Čepelová a Hasajová, 2023), predstavujú základný rámec efektívnej prípravy učiacich sa a dajú sa trénovať prostredníctvom didaktických hier. Efektívni absolventi musia disponovať aj životnými a kariérnymi zručnosťami ako flexibilita, iniciatíva, sociálna kompetencia, zodpovednosť a schopnosť sebariadania.

Zoznam použitých prameňov

Baránková, Lucia - Čepelová, Slávka. Inovácie v metódach vyučovania. In: *Socialium actualis* (7) : recenzovaný zborník vedeckých prác a vedeckých štúdií = reviewed collection of papers, studies and articles. 1. vyd. Týn nad Vltavou - Malá strana : Nová Forma, 2020. ISBN 978-80-7612-164-5, s. 61-75

Baránková, Lucia. Didaktické hry v edukačnej teórii a praxi. In: *Socialium Actualis* (8): recenzovaný zborník vedeckých prác a vedeckých štúdií = reviewed collection of papers, studies and articles. 1. vyd. Týn nad Vltavou - Malá strana : Nová Forma, 2020. ISBN 978-80-7612-200-0, s. 65-77.

Barnová, Silvia - Krásna, Slávka. Virtuálna generácia a aplikácia digitálnych technológií vo vyučovaní. In: *Duševné zdravie a wellbeing virtuálnej generácie* : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie 1. vyd. Bratislava: IPčko, 2018b. ISBN 978-80-971933-7-9, s. 205-212.

Barnová, Silvia - Krásna, Slávka. Digital Humanism in Education – Meaningful Use of Digital Technologies. In: *2nd International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress* 1. vyd. Aksaray : Dilkur Akademi, 2018c. ISBN 978-605-81563-2-6, s. 1241-1249.

Barnová, Silvia - Krásna, Slávka. Digitálny humanizmus a digitálna pedagogika v kontexte hodnôt Európskej únie v 21. Storočí. In: *Evropské hodnoty - tradice a jejich proměny v 21. století*. Bílý, J. (ed). České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2018d. ISBN 978-80-7556-028-5. s. 82-87.

Bonami. *17 tipov na teambuildingové hry, ktoré podporia vzájomnú spoluprácu*. 2025. Online. [2025-10-25]. Dostupné na: <https://www.bonami.sk/c/teambuildingove-hry>

Brunovský, Simon – Petříková, Denisa. Vhodnosť využívania didaktických hier vo výchovno-vzdelávacom procese. In: *Sociální média v oblasti řízení lidských zdrojů* 5. 1. vyd. Uherské Hradiště : Akademie krizového řízení a managementu, 2022. ISBN 978-80-88398-08-0, s. 258-264.

Cedefop; ŠIOV/SNO - State Institute of Vocational Education/Slovak National Observatory of VET (2022). *Vocational education and training in Europe - Slovakia: system description* [From Cedefop; ReferNet. Vocational education and training in Europe

database]. Dostupné z: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/slovakia-u2>

Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR). *Číselníky študijných a učebných odborov*. 2025. Dostupné z: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/registre/ciselniky/ciselniky-studijnych-a-ucebnych-odborov.html?page_id=9335

Čepelová, Slávka - Čepelová, Dária. Manažérske hry ako jedna z didaktických možností skvalitňovania vyučovania odborných predmetov. In: *17. didaktická konferencia* : zborník príspevkov, Dubnica nad Váhom 27. november 2024. 1. vyd. Dubnica nad Váhom : Vysoká škola DTI, 2024. ISBN 978-80-8222-064-6, s. 194-199

Čepelová, Slávka - Hasajová, Livia - Jakobová, Silvia. Vybrané aspekty komplexného systému hodnotenia a sebahodnotenia žiakov vo vyučovaní odborných predmetov. DOI 10.54937/ssf.2023.22.5.82-90. In: *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae* : vedecký recenzovaný časopis. Ružomberok : Katolícka univerzita v Ružomberku. VERBUM - vydavateľstvo KU. ISSN 1336-2232. Roč. 22, č. 5 (2023), s. 82-90

Čepelová, Slávka - Hasajová, Livia. Aktuálne trendy vo formách tvorby vzdelávacieho obsahu v kontexte elektronických vzdelávacích dokumentov. In: *Digitálne kompetencie žiakov a učiteľov v kontexte informatizácie a digitalizácie školstva* : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. 1. vyd. Dubnica nad Váhom : Vysoká škola DTI, 2023. ISBN 978-80-8222-045-5. ISBN (elektronické) 978-80-8222-046-2, s. 43-50

Čepelová, Slávka - Szarková, Miroslava - Štefancová, Sabina. *Manažment vzdelávania - Vzdelávanie v manažmente: Manažérske hry I*. 1. vyd. Dubnica nad Váhom : VŠ DTI, Dubnica nad Váhom, 2025. 156 s. ISBN 978-80-8222-069-1

Dechtárová, Miroslava. *Využitie didaktických hier pri fixácii prebraného učiva - Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe*. Banská Bystrica: Metodicko-pedagogické centrum, 2014. 32 s. Dostupné z: https://archiv.mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/7_ops_dechtarova_miroslava_-_vyuzitie_didaktickych_hier_pri_fixacii_prebraneho_uciva.pdf

Dvorská, Darina a kol. Úroveň digitálnych kompetencií učiteľov jazykov v základných a stredných školách = Level of digital competences of language teachers in primary and secondary schools. In: *Inovácie a trendy vo vyučovaní jazykov 2*. 1. vyd. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2024a. ISBN (elektronické) 978-80-568-0626-5, s. 12-21.

Dvorská, Darina a kol. Inovácie a trendy vo vyučovaní slovenského jazyka ako materinského jazyka v základných a stredných školách = Innovations and trends in teaching Slovak language as a mother language in primary and secondary schools. In: *Inovácie a trendy vo vyučovaní jazykov 2*. 1. vyd. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2024b. ISBN (elektronické) 978-80-568-0626-5, s. 22-29.

Harausová, Helena. *Ako aktivizujúco vyučovať odborné predmety*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2011. 62 s. ISBN 978-80-8052-396-1

Hrazdilová, Eva. *Didaktická ekonomická hra jako metoda zážitkového učení a její ověření ve výuce*. Vysoká škola ekonomická v Praze: Fakulta financí a účetnictví, 2020. Diplomová práce. 81 s.

Krásna, Slávka - Valentovičová, Zuzana. *Didaktické hry v cudzojazyčnej edukácii (nielen) vo voľnom čase*. 1. vyd. Brno : Tribun EU, 2014. 120 s. ISBN 978-80-2630-719-8

Krásna, Slávka. *Akademická prokrastinácia študentov učiteľstva ako špecifický problém odborovej didaktiky*. Habilitačná práca. Dubnica nad Váhom: Vysoká škola DTI, 2020. 340 s.

Křenková, Helena a kol. *Hry a peníze: programy pro rozvoj finanční gramotnosti*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2017. 144 s. ISBN 978-80-86825-78-6.

Kubiatko, Milan. *Stav a perspektívy odborových didaktík na Slovensku*. [online]. 2017. [cit. 2025-08-08]. Dostupné z: http://www.kubiatko.eu/studenti/projekt_teoria_priklad_kega.pdf

Lajčín, Daniel. Didaktické hry ako metodický koncept rozvoja kompetencií učiacich sa = Didactic games as a methodological concept for developing learners' competences. In: *Inovácie a trendy vo vyučovaní jazykov 3*. 1. vyd. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2025b. ISBN 978-80-568-0728-6, s. 39-50

Lajčín, Daniel. *Didaktické hry v odbornom vzdelávaní a príprave*. 1. vyd. Dubnica nad Váhom : Vysoká škola DTI, 2025a. 75 s. ISBN 978-80-8222-074-5

Machová, Renáta a kol. *Gamifikácia a vzdelávanie manažérov - Inovatívne metódy vo vzdelávaní v teórii a v praxi*. Brno: Tribun EU, 2020. 170 s. ISBN 978-80-263-1575-9.

Matras, Václav. *Didaktické hry v předmětu ekonomika na SŠ*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Pedagogická fakulta, 2015. Bakalářská práce. 55 s.

Portál VŠ. *Odborová didaktika*. [online]. 2017. [cit. 2025-10-10]. Dostupné z: <https://www.portalvs.sk/sk/studijne-odbory/povodne-zobrazit/10110>

Slavík, Jan – Janík, Tomáš – Jarníková, Jitka - Tupý, Jan. Zkoumání a rozvíjení kvality výuky v oborových didaktikách: metodika 3A mezi teorií a praxí/Analysing and improving instructional quality in subject matter didactics. In *Pedagogická Orientace* [online]. 2014, 24(5), 721-752 [cit. 2025-10-15]. DOI: 10.5817/PedOr2014-5-721. ISSN 1211-4669.

Stachová, Katarína – Stacho, Zdenko. *Manažment ľudských zdrojov*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2023. 138 s. ISBN 978-80-572-0386-5.

Stoffová, Veronika. Didaktika informatiky v príprave budúcich učiteľov informatiky a informačnej výchovy. In: „*Edukacja – Technika – Informatyka*” nr 1/15/2016. © Wydawnictwo UR 2016 ISSN 2080-9069. ISSN 2450-9221 online. DOI: 10.15584/eti.2016.1.33. Dostupné z: <https://repozytorium.ur.edu.pl/handle/item/1683>, s. 230 – 242.

Szököl, István - Osifčín, Miroslav - Tóth, Silvia. Formal Education at Secondary Vocational Schools. DOI 10.53349/re-source.2025.is1.a1408. In: *R&E-Source* : research and education. Baden (Rakúsko) : Pädagogische Hochschule Niederösterreich. ISSN (online) 2313-1640. suppl. To the Roots : Engineering Pedagogy Roč. 12, č. 1 (2025), s. 373-381

Szököl, István – Takács, Monika. Sledovanie úrovne vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v základných školách s VJM. DOI 10.36007/3778.2020.125. In: *12th International Conference of J. Selye University* : Sections of Pedagogy and Informatics. 1. vyd. Komárno : Univerzita J. Selyeho, 2020. ISBN 978-80-8122-377-8, s. 125-134.

Szökö, István - Ihnacík, Jozef. Didaktické špecifiká odborného vzdelávania v koncepte inkluzívneho vzdelávania = Didactic specificities of vocational education and preparation within the concept of inclusive education. In: *Inovácie a trendy vo vyučovaní jazykov*. 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2023. ISBN (elektronické) 978-80-568-0564-0, s. 54-59.

Szökö, István. Faktory podporujúce osvojovanie slovenského jazyka na prvom stupni základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským. DOI 10.5507/PDF.18.24453187. In: *Trendy ve vzdělávání 2018: Technika, informatika a inovace ve vzdělávání : Sborník abstraktů z mezinárodní konference*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5318-7, s. 64-65.

Ščasná, Jana. Didaktické hry v inkluzívnej strednej škole. In: *Sapientia - Magistra Vitae* (1). 1. vyd. Sládkovičovo : Vysoká škola Danubius, 2022. ISBN 978-80-8167-083-1, s. 39-46

Štefancová, Sabina - Stacho, Martin - Hužovičová, Ivana *Manažment vzdelávania – Vzdelávanie v manažmente: Manažérske hry II*. 1. vyd. Dubnica nad Váhom: VŠ DTI, Dubnica nad Váhom, 2025. 155 s. ISBN 978-80-8222-070-7.

Tóthová, Renáta - Kostrub, Dušan - Ferková, Štefánia. 2017. *Žiak, učiteľ a výučba : (všeobecná didaktika pre študentov učiteľstva)*. 1. vyd. Prešov : Rokus, s.r.o., 2017. 368 s. ISBN 978-80-89510-61-0.

Vicianová, Lívia a kol. Didaktické špecifiká vyučovania slovenského jazyka prostredníctvom edukačných hier. In: *Aktuálne úlohy, problémy a riešenia vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vjm*. 1. vyd. Komárno : Univerzita J. Selyeho, 2021. ISBN 978-80-8122-387-7, s. 122-128.

Vyhláška č. 110/2016 Z. z. - Vyhláška o odbornej príprave na nadobudnutie odbornej spôsobilosti v športe

Vyhláška č. 202/2022 Z. z. - Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ktorou sa ustanovujú kritériá na určovanie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl

Vyhláška č. 217/2025 Z. z. - Vyhláška o sústave odborov vzdelávania pre stredné školy a vecnej pôsobnosti k odborom vzdelávania

Vyhláška č. 492/2011 Z. z. - Vyhláška o odbornom vzdelávaní v oblasti prípravkov na ochranu rastlín

Vyhláška č. 691/2002 Z. z. - Vyhláška o požiadavkách na kvalifikáciu zamestnancov potravinového dozoru

Zákon č. 103/2015 Z. z. - Úplné znenie zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia

Zákon č. 124/2006 Z. z. - Zákon o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci

Zákon č. 138/2019 Z. z. - Zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch

Zákon č. 224/2022 Z. z. - Vyhláška o strednej škole

Zákon č. 245/2008 Z. z. - Školský zákon

Zákon č. 292/2024 Z. z. - Zákon o vzdelávaní dospelých

Zákon č. 315/2001 Z. z. - Zákon o Hasičskom a záchrannom zbore

Zákon č. 422/2015 Z. z. - Zákon o uznávaní dokladov o vzdelaní a o uznávaní odborných kvalifikácií

Zákon č. 440/2015 Z. z. - Zákon o športe

Zákon č. 462/2007 Z. z. - Zákon o organizácii pracovného času v doprave

Zákon č. 5/2004 Z. z. - Zákon o službách zamestnanosti

Zákon č. 553/2003 Z. z. - Zákon o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme

Zákon č. 596/2003 Z. z. - Zákon o štátnej správe v školstve a školskej samospráve

Zákon č. 61/2015 Z. z. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov (v znení č. 209/2018 Z. z., 413/2021 Z. z., 290/2024 Z. z., 292/2024 Z. z.).

Názov: DIDAKTICKÉ HRY V ODBORNOM VZDELÁVANÍ A PRÍPRAVE II.

Autor:

doc. JUDr. PhDr. PaedDr. Slávka KRÁSNA, PhD., Ph.D.

Recenzenti:

prof. PhDr. PaedDr. Lenka Pasternáková, PhD., MBA

prof. Dr. habil. PaedDr. Ing. István Szököl, PhD.

Počet AH: 3,3

Počet strán: 71

Rok vydania: 2025

Vydanie: prvé

Vydavateľ: Vysoká škola DTI v Dubnici nad Váhom

ISBN: 978-80-8222-076-9

Dostupné on-line ako otvorený vzdelávací zdroj.